folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:82, 2015/2

Ölüm Üzerine Düşünmek: Sedat Veyis Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* Çalışması[1]

Serpil Aygün Cengiz[2]

"Sanki insanın tüm denetim araçlarıyla alay eden unsurlar [doğada] mevcuttur; zelzelelerde sarsılıp yarılan ve üzerindeki tüm insan yaşamını ve eserlerini yere gömen toprak, her şeyi bir tufan içinde sele salıp boğan su, her şeyi önlerine katıp sürükleyen fırtınalar, diğer organizmaların saldırılarıyla ortaya çıktıklarını henüz yeni bulduğumuz hastalıklar ve son olarak henüz ilacı bulunmamış ve belki de hiç bulunamayacak olan ıstırap verici ölüm muamması vardır."
Sigmund Freud (*Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'ndan)

"… bütün insanların ölümden sonra ne olacağı konusunda kaygıları vardır. Gerçekten de derin bir kaygıdır bu."
Cicero (*Ölüme Övgü*'den)

"Ama en sağlam, en saygıdeğer savunmalara rağmen ölüm anksiyetesini asla tam olarak bastıramazsınız: her zaman oradadır, zihnin bazı gizli yarıklarında dolaşır durur."
Irvin Yalom (*Güneşe Bakmak – Ölümle Yüzleşmek*'ten)

"Ölümü anlayamazsın, onu yalnızca kabullenebilirsin."
Joseph Campbell (*Mitolojinin Gücü*'nden)

Sedat Veyis Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971a) başlıklı kitabı üzerine yaptığım bu çalışmada bir yandan Örnek'in folklorda ölüme ilişkin âdetleri yorumlamasını anlamlandırmaya ve konuya bakış açısını irdelemeye çalışır-

1 Bu makale, TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı proje kapsamında üretilmiştir.
2 Doç. Dr., Ankara Üniversitesi DTCF Halkbilim Bölümü Etnoloji Anabilim Dalı (scengiz@ankara.edu.tr, serpilayguncengiz@gmail.com, sedatveyisornek.calismalari@gmail.com)

ken bir yandan da makalenin özellikle dipnotlarında Örnek'in ölümünün duyurulması, onun için gazetelere verilen ölüm ilânları, mezarının bulunduğu mezarlık, mezar taşı ile hakkında yazılan nekroloji yazılarına değinerek makalenin ana konusuna koşut ama aynı zamanda ayrı bir metin hazırladım. Amacım, *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de derlenen folklorik malzeme üzerinden yaşam ve ölümün iç içe gösterilmesine benzer biçimde, Örnek'in ölüm üzerine akademik bakışını değerlendiren yazıyla birlikte onun ölümünü anlatan bir metni burada aynı anda sunarak Örnek'in kendi metnindeki iç içeliği yinelemektir.

"Ölüm Ölüm Hezen Ölüm"

Anadolu Folklorunda Ölüm kitabı bir epigrafla başlar: "Ölüm ölüm hezen ölüm / Evden eve gezen ölüm / Her düzeni bozan ölüm".[3] Uşak'ta Cemile Eşmeli'nin ağzından alınan bu sözleri Gürbüz Erginer, hocası Sedat Veyis Örnek'in folklorda ölümle ilgili bu çalışması için kendi memleketinden derlemiştir.[4] *Anadolu Folklorunda Ölüm*'ün, sadece

3 Bu sözler o denli büyüleyicidir ki **Halûk Çağdaş**'tan (1980) **Mustafa Ekmekçi**'ye (1990), **Sevgi Sanlı**'dan (1980) **Adnan Binyazar**'a (1980), **M. Muhtar Kutlu**'dan (2011: 6) Tayfun Atay'a (2014) kadar pek çok kişi tarafından alıntılanmıştır. *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışması, sadece epigrafiyla değil, içeriğiyle de (sözü edilen çalışmalar dışında) ölüm konulu çok sayıda çalışmada atıf almış bir araştırmadır. Örneğin **Hikmet Tanyu**, *Dinler Tarihi Araştırmaları* başlıklı çalışmasında ölü gömme âdetlerinin dini inançlara nasıl ışık tuttuğunu anlatırken *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabına referans yapmaktadır (1973: 94). **Hilmi Yavuz**, *Türkiye'nin Zihin Tarihi –Türk Kültürü Üzerine Kuşatıcı Bir Söylev* başlıklı yapıtında *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabını "sınırlı bir etnolojik ve eşzamanlı araştırma" olarak değerlendirmekte, Türk insanının ölüm karşısındaki tavırları üzerine Philippe Ariês'in *Batılının Ölüm Karşısında Tavırları* benzeri -Örnek'in çalışması dışında- kuşatıcı bir çalışma yapılmamış olduğunu söylemektedir (2009: 34). **Orhan Hançerlioğlu**'nun *Felsefe Ansiklopedisi*'nden *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ne, **Pertev Naili Boratav**'ın *100 Soruda Türk Folkloru*'na (1984: 194-203) kadar çok sayıda metinde Örnek'in hem *Anadolu Folklorunda Ölüm* hem de "Anadolu Folklorunda Yas" (1974b) çalışmasına yapılmış sayısız atıf vardır. Yalnızca Türkçe metinlerde değil, Türklerin ölüm âdetleri üzerine **Edward Tryjarski**'nin Polonya dilinde (Lehçe) yazılmış kitabında (1991) olduğu gibi yabancı dillerde üretilmiş çalışmalarda da *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabına atıflar yapıldığını görebiliyoruz (Tryjarski'nin kitabıyla ilgili olarak kendisinden bilgi aldığım AÜ DTCF Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Polonya Dili ve Kültürü Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Sabire Arık'a teşekkür ederim). Öte yandan, doğrudan *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabını konu edinen tanıtım yazıları da bulunmaktadır. **Adnan Binyazar**, "1971'de Deneme-Eleştiri-İnceleme" başlıklı yazısında *Anadolu Folklorunda Ölüm*'ü, özellikle alanda doldurduğu boşluk üzerinden değerlendirerek kitabı tanıtmaktadır (1971a: 101-102). **Muzaffer Uyguner**, Anadolu folklorunda ölüm üzerine bilimsel yöntemle yapılan derlemelerin azlığından söz ederek çalışmanın folklorda ölümün pek çok yanıyla ilgili derli toplu bir inceleme olmasını çok olumlu görerek değerlendirmektedir; öte yandan kitapta yine de "ölünün belli günleri" veya Cuma akşamları Kur'an okuma geleneği ve dinsel bayramların ertesi gününün "ölüler bayramı" olması gibi geleneklerden söz edilmemiş olmasını eksiklik olarak görmektedir (Uyguner, 1972: 6194-6195). **Atilla Özkırımlı**, "Anadolu Folklorunda Ölüm" (1972: 369-371) başlıklı tanıtım yazısının giriş bölümünde halkbilim, budunbilim (etnoloji) ve folklor sözcüklerini tartıştıktan sonra yazısının odağına "ölüm korkusu"nu yerleştirerek kitabın içeriğini okura aktarmaktadır. **Gürbüz Erginer**, "Bir Halkbilimcinin Gözünden Ölüm" (2004: 286-292) başlıklı yazısında özenle "öğretmenim" (2004: 287) diyerek adını andığı Örnek'in kitabının (herhangi bir yorum katmadan) geniş bir özetini yapmaktadır. *Anadolu Folklorunda Ölüm*, kişisel olarak benim de çok etkilendiğim bir metindir: Türkiye'de ölüm ilânları üzerine yayınlanmış ilk akademik metin olan "Kimlik İnşasında Kağıt Kentlerin Kağıt Mezarlıkları" başlıklı çalışmamda, Örnek'in "ölümün duyurulması"yla ilgili yazdıklarına atıfta bulunmuştum. Henüz genç bir araştırma görevlisiyken okuduğum bu kitaptaki "Ölümün duyurulması" başlıklı bölümde ölüm ilânlarından da bahsedilmesi o an zihnimde ölüm ilânları üzerine çalışabileceğim fikrini doğurmuştu (bu yıllar sonra bir yazıya dönüşecekti, **Aygün Cengiz**, 2001: 153-163).

4 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak 1994-1998 yılları arasında çalıştığım dönemde, ("Karadeniz Ereğlisi Örneğinde Çocuk Oyunlarının Halk Bilimsel Açıdan İncelenmesi" [1996] başlıklı yüksek lisans tezimin danışmanlığını yürütmüş olan) AÜ DTCF Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Etnoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Gürbüz Erginer'den (1945-2009) bu derlemeyi Uşak'ta kendisinin yaptığını dinlemiştim.

bu etkileyici epigrafıyla bile Türkiye folklorunda ölüm üzerine yapılan çalışmalar içerisinde en çok atıf alan metinlerden biri olduğu söylenebilir.

Bu kitap, Adnan Binyazar'ın dediği gibi "içinde ölümle ilgili her şeyi" (1971a: 102) bulmanın mümkün olduğu bir çalışmadır. Örnek, bu çalışmasında ölüm öncesinde "ölümü düşündürten belirtiler" ile "kaçınmalar"dan başlayarak ölümün duyurulmasından ruhla ilgili tasarımlara kadar ölüm sırasında olup bitenleri anlattıktan sonra mezarlıklardan ölümle ilgili ağıtlara kadar ölüm sonrasındaki tüm pratikleri geniş bir coğrafyadan derlenen örnekleriyle okura aktarmaktadır. Anadolu'dan yapılan derlemelerle bu pratikleri aktarırken çeşitli Avrupa ülkelerinden Mısır'a, Barak Türkmenlerinden Yahudi topluluklara kadar dünyanın farklı kültürlerinden verdiği benzer örneklerle söz konusu pratiklerin evrenselliğine dair bir bakışı, yine bu pratiklerin kaynağında evrensel olduğunu düşündüğü ölüm korkusunun olduğunu söyleyerek pekiştirmektedir.

Anadolu Folklorunda Ölüm, 1961 yılında doktor asistan olarak AÜ DTCF Etnoloji Kürsüsü'ne giren, 1966'da doçent unvanı alan Örnek'in profesörlük takdim tezidir ve bu çalışmasıyla 42 yaşındayken 8 Aralık 1971'de "Üniversite Profesörü" unvanını almıştır[5] (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek'in Akademik Personel Dosyası*).

1. *Anadolu Folklorunda Ölüm* Çalışmasının Başlığı üzerine

Sedat Veyis Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasını incelemeye isminden başlamak belki de en uygun seçim olacaktır; çünkü başlıkta "Anadolu" sözcüğünü tercih etmekten "folklor" kullanımına, inceleme konusunun ölüm olarak seçilmesine kadar her sözcük ayrı anlam taşımaktadır.

1.1. Neden "Anadolu"?[6]

Anadolu Folklorunda Ölüm çalışmasının içeriğine bakmaya "Anadolu" sözcüğünden başlanması gerekmektedir; konu dikkat çekicidir. Orhan Acıpayamlı 1961 yılında doğum üzerine yaptığı çalışmanın başlığını *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü* koyarken Orhan Acıpayamlı'yla DTCF'de aynı anabilim dalında çalışan Örnek 1971'de kitap çalışmanın başlığında "Türkiye'de" değil, "Anadolu Folklorunda" demeyi yeğlemiştir. Benzer şekilde, Örnek'in başarılı bularak *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasında özellikle andığı Nermin Erdentuğ'un makalesinin başlığı "Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri I-II" ve Hamit Zübeyr Koşay'ın kitabının başlığı ise *Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli*

5 Örnek, profesörlüğe yükseltilmesiyle ilgili süreçte önce 19 Kasım 1971'de Prof. Dr. Bedrettin Tuncel, Prof. Dr. İrfan Şahinbaş ile Prof. Dr. Gündüz Akıncı'nın yaptığı Fransızca dil sınavına girmiş, ardından başkanlığını Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun yaptığı ve Prof. Dr. Tahsin Özgüç, Prof. Dr. Nermin Erdentuğ, Prof. Dr. Neşet Çağatay ile Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı'nın üye olarak yer aldığı bilim jürisinin *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabı üzerine yazdığı olumlu raporla profesör unvanını almıştır. 1972'de DTCF Etnoloji Kürsüsü'ndeki profesörlük kadrosuna, Prof. Dr. Nermin Erdentuğ başkanlığındaki Prof. Dr. Kılıç Kökten, Prof. Dr. Seniha Tunakan, Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı ve Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun oluşturduğu bilim jürisinin yazdığı rapor sonucunda da kadroya ataması yapılmıştır. (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek'in Akademik Personel Dosyası*)

6 Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* başlıklı çalışmasını incelerken Anadoluculuk üzerine gerekli olan kaynakların yanı sıra, sadece bu makale çalışması kapsamında değil, Örnek'le ilgili tüm konularda yaptığı geniş kaynak taramasıyla proje için çok sayıda önemli metne ulaşmamızı sağlayan TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı proje çalışmamızın ekip üyesi, AÜ DTCF Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Etnoloji Anabilim Dalı mezunu Meryem Karagöz'e teşekkür ederim.

Malzeme'dir (1971a: 11). Örnek'in geçiş dönemleri üzerine en önemli çalışmalar olarak andığı Erdentuğ, Acıpayamlı ve Koşay'ın metinlerin başlığında "Türkiye'de" yazarken kendisinin "Anadolu'da" demeyi yeğlemesinin önemli olduğunu düşünüyorum.

"Anadolu" sözcüğünün başlıkta kullanılışı akla ilk olarak *Anadoluculuk* görüşünü getirmektedir. *Anadoluculuk*, Osmanlı İmparatorluğunu'nun yıkılış süreciyle birlikte Turancılık, Osmanlıcılık ve İslâmcılık görüşlerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu görüş, Anadolu toprağının Türk ulusunun gerçek ve tek vatanı olduğu (Alver, 2015) savını ileri sürer ve Anadolu coğrafyasını kimliğin kurucu unsuru olarak görür. Anadoluculuktaki bu "toprak esaslı" bir anlayıştır (Çınar, 2007: 178). Bu düşünüş, "geleneğin yaratıcısı ve özü olmasına dayanarak köye büyük önem veren"[7] (Çınar, 2007: 226) Anadolu halkçılığını besleyen bir görüştür. Örnek'i *Anadolucu* olarak adlandırabileceğimiz bir çerçeveyi kolayca kuramayız; fakat yine de Örnek'in gençlik döneminde Sivas'ta yayınlanan yerel gazetelerdeki yazılarına baktığımızda bu bakış açısının bazı izlerini görmek olanaklıdır. Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılmasına karşı çıkan Behice Boran önderliğindeki *Barışseverler Derneği*'ne yönelik eleştirisindeki tutumu (Sedat Veyis, 1950a: 2) ya da Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* romanı üzerine yazısında köyü ve köylüyü yücelten görüşlerinde[8] belirginleşen geleneksel Türk kültürüne, köye ve köylüye yaklaşımı, Örnek'i Anadolucu bakışa sınırlı bir biçimde yaklaştırmaktadır.

Sedat Veyis Örnek'in 1957-1960 yılları arasında Tübingen Eberhard Karls Üniversitesi'nde (Almanya) aldığı doktora eğitimi sırasında "Amerika Etnolojisi"nden "Okyanusya Etnolojisi"ne kadar dünyanın farklı kültürlerine yönelik olarak aldığı dersler (Ozan, 2015) kendisine kültüre yönelik *hümanist*, *evrensel*[9] bir bakış açısı kazandırmış olmalı diye düşünüyorum. Örnek'in DTCF'li yıllarında yazdığı ikinci kitabı olan *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasında, *Anadoluculuk*tan ziyade *Mavi Anadoluculuğa* bir parça daha yakın durduğunu söylemenin daha doğru olacağını sanıyorum. Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat ve Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı) gibi adlarla simgelenen *Mavi Anadoluculuk*, "Halikarnas Balıkçısı'nda olduğu gibi, resmi söylemin tamamen karşısında yer almadan fakat onu eleştirel bir tonda aşan bir içerikle" karşımıza çıkmaktadır. Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabını yazdığı dönemde,

7 M. Asım Karaömerlioğlu'na göre, *Anadoluculuk*ta da olduğu gibi benzer birçok hareket, "köycü bir bakışı olsun ya da olmasın, millî kültür ve kimliğin köklerinin köylerde bulunabileceğine inanıyordu" (2009: 294). Bu bakış açısı, Karaömerlioğlu'na göre çok doğaldır, çünkü şehirler her anlamda kozmopolitizmi simgelemektedir (2009: 294). İlginç bir şekilde, Örnek'in gazete yazılarında, "yaz tatillerini, kahvelerde tavla, domina, bilardo, iskambil talimi yapmakla" geçiren üniversitelilerden (1950c: 2) gazetedeki köşe yazısında "kağnı gıcırtısından" rahatsız olduğunu söyleyen doktora (1950d: 2) kadar şehir insanlarına yönelik küçümseyici bir tonu yakalamak mümkündür. Örnek'in akademik alan seçimine bakarak kendi çıkış yolunu nihayetinde *Anadolu insanı*nın geleneksel kültüründe bulduğunu söylemek yanlış olmaz kanısındayım.

8 Örnek, Makal'ın *Bizim Köy* adlı romanını değerlendirdiği yazısında köy ve köylülerle ilgili olarak şu cümleleri sarf etmektedir: "Türk köyünü ve köylüsünü bütün çıplaklığı ile ortaya seren eser; bizi, hakiki Türk köyü ile yüz yüze getirdi ve mübarek Türk köylüsünün önünde bizi af dilemeye mecbur etti. (…) Atatürk'ün (Türk milletinin hakiki efendisi köylüdür) sözü, yerli yersiz gevelene gevelene artık sakızlaşmış, hayatiyet ve hakkaniyetini çoktan kaybetmiştir. Biribirimizi aldatmayalım. Hakikat, devasa bir hakikattır" (Örnek, 1950b: 3-4). (Yıllar sonra Örnek ile Makal 4 Nisan 1978'de kurulan Kültür Bakanlığı Kültür Yüksek Kurulu'nda tanışarak kültür politikaları konusunda beraber çalıştılar [bu bilgi, Meryem Bulut'un Ankara'da 22 Ocak 2015'te Makal ile yaptığı görüşmeden derlenmiştir].)

9 Örnek, Muammer Sun ile Murat Katoğlu'nun *Türk Kalarak Çağdaşlaşma Türkiye'nin Kültür Sanat Sorunları* (1993) adlı çalışmasına yazdığı önsözde *evrensel*in bir anlamda tanımını yaparak "evrenselin değerinin ağırlık derecesinin", "kültür öğesinin, kurumun ya da değer sisteminin kalıcılık niteliği taşıyıp taşımaması" anlamına geldiğini söylemektedir".

bu yeni düşüncenin "edebi eserler bağlamında düşünsel izleri ve tarih algısı Halikarnas Balıkçısı'nda görülürken, siyasi hayat ve pratikteki uygulamalarıyla ilgili boyutunda Sabahattin Eyuboğlu'nun ismi" ön plana çıkmaktaydı (Yıldırım, 2012: 257). Halikarnas Balıkçısı *Mavi Anadoluculuk*ta, "Anadolu merkezli bir okumayla kendi 'öz' kültürüne, yerel değerlerine, kaynaklarına dönerek Anadolu'ya özgü bir hümanizma"yı (Yıldırım, 2012: 350) savunmuştur. Bu görüş için Türkiye'de hümanist söylemin en önemli temsilcilerinden biri olan Sabahattin Eyuboğlu, "içinde değişik kültür ve uygarlıkların kaynaştığı ve buradan da dünyaya yayılmış olan bir 'Akdeniz kültürü'ne" inanmaktadır (Berk, 2007: 514). Örnek de kitabında ölüm çevresinde kümelenen âdetleri anlatırken "Anadolu'nun beşiklik ettiği eski kültürler" vurgusunu yapmaktadır (1971a: 72, 89). Ayrıca Anadolu'daki âdetlerden örnekler verirken bu âdetlerin benzerlerinin Batı, Orta ve Doğu Anadolu'da Kalkolitik Çağ'da ve ayrıca Alacahöyük'te de görüldüğünü detaylı olarak anlatmaktadır (1971a: 72, 89). Örnek'in, kitabında Anadolu'nun pek çok yerinde bulunan ölüm çevresinde kümelenmiş âdetleri okura aktarırken etnik veya dini herhangi bir ayrım yapmaması *Mavi Anadolucu*ların *kaynaşmış kültür* vurgularını çok güçlü bir biçimde anımsatmaktadır.

Sedat Veyis Örnek, Anadolu'da ölümle ilgili âdetleri ve ritüelleri sayarken çok geniş bir coğrafyadan benzer örnekler vererek sadece ölümün evrenselliğini değil, folklorun da evrenselliğinin altını çizerek bir evrensellik vurgusunda bulunmaktadır. (1971a: 5, 15, 13, 89, 108, 109). Diğer önemli bir nokta ise Örnek'in, ölüm folklorunda evrensellik vurgusunu yaparken, Türk kültürlerine yönelik vurgusunun yoğunluğunun diğer kültürlerden verdiği örneklere göre hayli düşük olmasıdır; örneğin Anadolu Beylikleri ve Osmanlılar'dan sadece bir sayfada örnek vermektedir (1971a: 83); ayrıca Beltirler (1971a: 38); Sagaylar (1971a: 73, 78); Yakutlar (1971a: 40); Barak Türkmenleri (1971a: 51); Oğuzlar (1971a: 83); Türkmenler (1971a: 83); Kazak-Kırgızlar (1971a: 76, 78, 83, 84, 87, 90); Çerkezler (1971a: 77) ve Moğollar'dan (1971a: 83, 90) örnekler vardır. Fakat bu örneklerden çok daha fazla sayıda örnek İrlandalılardan Zululara kadar farklı kültürlerden verilmektedir: Almanya (1971a: 17, 18, 21, 22, 26, 29, 32, 36, 38, 39, 44, 56, 73, 78); İsviçre (1971a: 37, 44, 47, 78, 81, 90); İrlanda (1971a: 22, 26, 28, 32, 34); Polonya (1971a: 17); Doğu Prusya (1971a: 16); Yahudiler (1971a: 37); Mısır (1971a: 26, 27, 30, 31, 32, 33); Kwiriler (1971a: 90); Zulular (1971a: 73) ve ilkeller (1971a: 75).

Başka bir önemli nokta da Örnek'in çalışmasında *Mavi Anadolucu*ların dini inanca yönelik bakışlarını anımsatan (*Mavi Anadolucu*luğun bu konudaki mesafeli duruşuyla ilgili olarak bkz.: Yazıcı, 2011: 1805-1812) önemli bir unsurun daha bulunmasıdır: Kitapta, toplumsal yaşama veya kültüre yönelik olarak hiçbir eleştiri yapılmadığı halde tek bir eleştiri bir meslek grubuna yöneltilmektedir: Örnek, halkın inanmalarını "batıl" olarak niteleyip bu inançların "kök nedenlerine" inemeyen "din görevlileri"ni eleştirmektedir (1971a: 107). Ayrıca, ölüm folklorunda "karşımıza çıkan kurallar ile İslâm dininin ölüme ilişkin kuralları arasındaki "sürtüşme ve çelişkilerin gösterilmesine önem verilmiştir" demektedir (1971a: 13). Bu iki cümlenin dikkat çekmesinin esas nedeni kitabın başka hiçbir yerinde bir kültürel tezattan söz edilmiyor oluşu ya da başka olumsuz hiç bir eleştirinin[10] metnin içinde yer almıyor oluşudur. Örnek'in dini inançlara yönelik bakış açı-

10 Örnek, kitabında din görevlilerine yönelik eleştirisi dışında bir de gazeteler verilen pahalı ölüm ilânlarını eleştirmektedir (1971a: 104).

sının, söyleşide Tayfun Atay'ın betimlemesiyle *seküler, analitik* ve *eleştirel*, olduğunu, ama (yine Atay'ın sözleriyle) aynı zamanda *hiç negatif olmayan* ve *eleştirel bir sakinlik* de barındırdığını söyleyebiliriz (Bulut, 2015).

1.2. Neden "Folklor"?

Örnek'in bu kitabından önceki çalışmalarında başlıklarında "folklor" sözcüğünü ya da "halkbilim" sözcüğünü görmek mümkün değilken (örneğin Sivas folkloru konulu ilk kitap çalışmasının başlığı *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin* ***Etnolojik*** *Tetkiki'*dir [1966]) *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasından sonra neredeyse tüm akademik çalışmalarının başlığında 1977'ye kadar "folklor"[11], 1977'den sonra ise "halkbilim"[12] sözcüğünü görürüz. Bu değişim/dönüşüm dikkat çekicidir. *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabıyla aynı yıl yayınlanan *Etnoloji Sözlüğü*'nde (1971b) *etnoloji*, "özellikle ilkel diye nitelenen halkları ve onların kültürlerini" inceleyen bilim olarak tanımlanmaktadır (1971b: 80). Sözlükte *budunbilim* terimiyle karşılaşmıyoruz, fakat okur, sözlükte *halkbilim* sözcüğünden (1971b: 108) *folklor* maddesine yönlendiriliyor, *folklor*u "[b]elli bir ülkede yaşayan halkın kültür yaratmalarını; geleneklerini, âdetlerini, inanmalarını, törenlerini, müziğini, oyunlarını, masallarını, efsanelerini, türkülerini, geleneksel tiyatrosunu, halk hekimliğini, el sanatlarını, konut yapımını, araç-gereçlerini vb. inceleyen bilim" (1971b: 88) olarak tanımlanır. Örnek'in 1973 yılında yayınlanan *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*'nde "folklor" ve "halkbilim" sözcüklerinin tanımlarına bakıldığında, artık Örnek'in zihninde "etnoloji"nin "budunbilim" (1973: 26), budunbilimin ise "özellikle ilkel diye nitelenen budunların, ama son otuz kırk yıldan beri ilkel diyemeyeceğimiz toplumların özdeksel ve tinsel kültür öğelerini dizgeli bir biçimde açıklayan; türlü kültürler arasında karşılaştırmalar yapan, insanlığın kültür tarihini açıklamaya çalışan, kültürel göçleri ve kültürün genel gelişme yasalarını araştıran bilim" olarak (1973: 18) biçimlendiği görülmektedir. *Halkbilim*i ise önceki sözlük çalışmasında yaptığı tanımı olduğu gibi alarak burada yeniden kullanmıştır[13]. Örnek, "folklor" yerine sonradan neden "halkbilim" sözcüğünü kullandığını hem 1977 yılında yayınlanan *Türk Halkbilimi* kitabında (1977: 7) hem de 1978 yılında kendisiyle yapılan bir söyleşide (Yılmaz, 1978: 12) açıklamaktadır: Örnek, "halkbilim" sözcüğünü, halkbilime yönelik artan ilgi nedeniyle folklorun halk oyunları, halk türküleri ve bunlarla bağlantılı gösteriler olarak anlaşılmasından duyduğu rahatsızlık nedeniyle kullanmaya başlamıştır[14], ancak elbette konu yalnızca kavramın popülerleşmesi nedeniyle artık yanlış anlaşılıyor olmasından ibaret değildir. Örnek'in kavramsallaştırma

11 Örnek'in 1977 yılına kadar yaptığı çalışmaları: "Türk Halkbiliminin Sorunları" (1973), "Türk Folkloru" (1974a), "Anadolu Folklorunda Yas" (1974b) ve "Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma" (1975).

12 Örnek'in 1977 yılından itibaren ürettiği çalışmaları: *Türk Halkbilimi* (1977) ve "Türk Halkbilimine Genel Bir Bakış" (1978).

13 Her iki sözlükteki *halkbilim* tanımında sadece tek bir sözcükte değişiklik bulunmaktadır: *Etnoloji Sözlüğü*'nde (1971b) *halkbilim* tanımının içinde geçen "törenleri" sözcüğü, *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*'nde (1973) "töreleri"ne dönüşmüştür. *Etnoloji Sözlüğü*'nde (1971b) tanım içinde geçen *töre* sözcüğünün tanımı sözlükte yer almazken (*seremoni* karşılığı olarak) *tören* sözcüğü yer almaktadır. *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*'nde ise hem (örf anlamında) *töre* sözcüğü hem de (*seremoni* anlamında) *tören* sözcüğü bulunmaktadır. Bu araştırmadan yola çıkarak sözlükte "tören" yerine daha sonra "töre" sözcüğünü kullanılmasının basit bir harf hatasından kaynaklanmadığını düşünüyorum.

14 Örnek'in en yakın arkadaşlarından biri olan Muhlis Günay da Örnek'in vefatının ardından yazdığı kısa yazısında Örnek'in halkbilimle ilgili olarak *en tedirgin olduğu* şeyin halkbilimin *yalnızca davul-zurna, halay sayılması* olduğundan bahsetmektedir (1981: 22).

serüveninde etnolojiden halkbilime uzanan yolculuğunun[15] detaylı bir analizi için Gürol Pehlivan'ın "Durağan Olanı Tanıma Macerasında Bir Akademisyenin Son Sözü: *Türk Halkbilimi*" (2015) başlıklı çalışması son derece aydınlatıcıdır.

Örnek'in sayısız kere atıf yapılmış tanımına göre "halkbilim", "bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardırmayı amaçlayan bir bilimdir" (1977: 15). Örnek'in kendi tanımından yola çıkacak olursak *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasında, ölüm üzerine folklorik materyal alandan başarılı bir biçimde derlenmiş ve daha önce benzeri yapılmamış bir biçimde tüm boyutlarıyla sınıflandırılmış, fakat halkbilimsel açıdan "çözümleme, yorumlama" bölümünde ölüme dair pratiklerin ölüm korkusuyla ilişkilendirilmesi düşüncesinin üstü kapalı bırakıldığı, yapılan yorumun derinleştirilmediği görülmektedir.

1.3. Neden "Ölüm"?

Örnek, kitabının giriş bölümünde Türkiye'de doğum, evlenmeyle birlikte en önemli geçiş dönemlerinden biri olan ölüm üzerine doğum ve evlenme konusunda olduğu gibi sistemli çalışmalar veya monografiler yapılmamış olduğundan açıkça söz etmektedir (1971a: 11-12). Eşdeyişle, Örnek'in araştırma konusu olarak neden ölümü seçtiğinin akademik açıklaması bu sayfalarda olabildiğince açıktır. Öte yandan, Örnek'in hayatı boyunca yazdığı başta sanatsal metinler olmak üzere diğer çalışmalarında ölüm konusunun defalarca Örnek'in kalemine takıldığı ve ölüm düşüncesinin Örnek'in hayatında sürekli gündemde olduğu göz önünde tutulduğunda, konunun seçimine ilişkin varsayımlar doğal olarak genişleyip derinleşmektedir. Örnek'in yaşamında ölüm olgusunun yerini, bu metinde tekrar irdelemek üzere burada noktalıyorum.

2. *Anadolu Folklorunda Ölüm*: Çalışmanın Yöntemi ve İçeriği

2.1. Çalışmanın Yöntemi

Örnek'in, ölüm üzerine bu monografik çalışması, literatür taramasına dayanarak, hayatın önemli geçiş dönemleri olan doğum ve evliliğe dair çokça çalışma olmasına rağmen ölüm üzerine yapılan çalışmaların on-on beşi geçmediğini belirtmektedir. Örnek, ölüm üzerine çalışmaya başlamak için öncelikle sistemli bir biçimde malzeme toplanması gerektiğine karar vermiş; 1968-1969 yaz aylarında Bonn Üniversitesi Folklor Enstitüsü Kitaplığı'nda Almanya'daki ölüm âdetleriyle ilgili "anketleri, bunlara gelen cevapları, bu cevapların fişlenmesini ve değerlendirilişini" inceleyerek bunları kendi çalışmasına uyarlamıştır. Konuyla ilgili (nihayetinde kitabına eklediği) hazırlamış olduğu soru kağıt-

15 Örnek'in, arkadaşı Murat Katoğlu'yla birlikte 1976'da hazırlayıp son şeklini 1977-1978'de vererek 1979'da mütalaa için Kültür Bakanlığı'na gönderilmiş, ancak yönetim değişince kaybolup gitmiş olan sekiz sayfalık "Türk Halk Kültürü Araştırma Derleme Kurumu Yasa Taslağı"nda (belge TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı proje çalışması kapsamında Murat Katoğlu'nun arşivinden alınmıştır) "halkbilim" sözcüğü ilginç bir biçimde yalnızca iki kere geçmektedir: "… son yıllarda halk kültürü verileri ve halkbilimsel bulguları bilim adamlarına, sanatçılara ve araştırmacılara sunacak, kaynaklık edecek özerk bir kurumun gerekliliği, basınımızda ve ilgili kamuoyunda da vurgulanmış bulunmaktadır" ("Türk Halk Kültürü Araştırma Derleme Kurumu Yasa Taslağı", 1976: 1). Türk Halk Kültürü Araştırma Derleme Kurumu'nda oluşturulması önerilen yedi koldan birinin adı "Temel halkbilim araştırmaları kolu"dur. Yasa taslağında Örnek'in "halkbilim" yerine ısrarla "halk kültürü" demeyi seçmesi de ayrıca tartışmaya değer diye düşünüyorum.

larını Anadolu'nun değişik bölgelerine göndermiş; kendisi de Ankara ve çevresi başta olmak üzere Orta Anadolu'nun çeşitli kent, ilçe ve köylerine giderek alan çalışmasını derinleştirmiştir. (1971a: 12-13)

Alan çalışması Afyon, Amasya, Ankara, Artvin, Balıkesir, Bitlis, Çankırı, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Giresun, Kastamonu, Kayseri, Konya, Maraş, Muğla, Niğde, Ordu, Sinop, Sivas, Tokat, Urfa, Uşak ve Yozgat'ta yapılmıştır. Derlemeleri 10'u kadın olan toplam 26 kişi yapmıştır; kitapta söylediklerine atıf yapılan kaynak kişi sayısı ise 34'ü kadın[16] olmak üzere toplam 65 kişidir. Çalışmada gerek derlemeciler gerekse kaynak kişiler bakımından cinsiyetler arasında dengeli bir dağılıma gidildiği[17] dikkat çekmektedir. (1971a: 113-115)

2.2. Çalışmanın İçeriği

Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışması "ölüm öncesi", "ölüm sırası" ve "ölüm sonrası" şeklinde üç ana başlık altında toplanmıştır:

Ölüm öncesi
Ölümü Düşündüren Belirtiler
Kaçınmalar
Ölüm sırası
Ölüm Olayının Duyurulması[18]

16 Kitapta adı geçen kaynak kişilerden biri de Örnek'in annesi Naciye Örnek'tir; Naciye Örnek yas hamamında hamamcıya, külhancıya ve natırlara da ikişer kalıp sabun, kahve ve bahşiş verildiği bilgisini vermekte (1971a: 86); ayrıca baba ölümü nedeniyle kendisinden bir ağıt da derlenmiştir (1971a: 102).

17 Kitabın sonunda yer alan "Kaynak Kişiler ve Derleyiciler" bölümündeki listede (1971a: 113-115) iki ismin hangi cinsiyetten olduğu açıkça anlaşılamamakla beraber bu durum söz konusu dengeli dağılımı bozmamaktadır.

18 Proje çalışmalarımız boyunca bize çok önemli katkılarda bulunan (bu çalışmalarımız sırasında da AÜ DTCF Halkbilim Bölümü birinci sınıf öğrencisi olan) Uğur Çelik'in katkısıyla (ve kendisinin akrabası olan TRT çalışanı Petek Ulusoy Arıca'nın aracılığıyla) TRT Arşiv Dairesi Başkanlığı'nda Müdür Vekili olan Erdinç Ulukan'ı Eren Zencirden'le birlikte 20 Ağustos 2014'te ziyaret ettik. Ulukan bize TRT arşivinin halen sürmekte olan dijital ortama geçirilmesi çalışmalarından bahsetti ve görevli kişiye de projemiz için Sedat Veyis Örnek hakkında bir tarama yaptırdı, ne yazık ki bu taramadan bir sonuç alınamadı. Bu arada, 15 Kasım 1980 günü ana haber bülteninde Sedat Veyis Örnek'in vefat haberinin verildiğini öğrendik ve bu haber metninin orijinal halinin bir kopyasına ulaştık: "Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Profesör Sedat Veyis Örnek, Ankara'da öldü. 1929 yılında Sivas'ın Zara ilçesinde doğan Örnek, 1971 yılında da profesör olmuştu. Halkbilim ve Halk Kültürü alanında, ülkemizin önde gelen bilim adamlarından olan Profesör Örnek'in söz konusu alanlarla tiyaro dalında bir çok eseri bulunuyor. Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyesi de olan Profesör Sedat Veyis Örnek, son olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Kürsüsü Başkanı'ydı. Ankara'da bugün ölen Profesör Sedat Veyis Örnek, Pazartesi günü öğleyin Maltepe Camii'nde kılınacak cenaze namazından sonra Cebeci Asri Mezarlığı'nda toğrağa verilecek."

TRT ana haber bülteninde verilen haber dışında Örnek'in 15 Kasım 1980'de vefatından sonra yayınlanan gazeteleri taradığımızda Örnek'in ölümüyle ilgili olarak iki haber metninin *Hürriyet Gazetesi*'nde, bir haberin *Milliyet Gazetesi*'nde, bir haberin *Yeni Asır Gazetesi*'nde, bir haberin de Sivas'ta *Anadolu Gazetesi*'nde yayınlandığını saptadık. Bu haberlerde, Örnek'in halkbilimci kimliği öne çıkarılmaktadır: "Prof. Dr. Sedat Reis Örnek Ankara'da öldü" 1980 *Hürriyet Gazetesi*, 16 Kasım 1980; "Prof. Sedat Veyis Örnek vefat etti", *Milliyet Gazetesi*, 16 Kasım 1980; "Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sedat Reis Örnek öldü", *Yeni Asır Gazetesi*, 16 Kasım 1980, "Hemşehrimiz Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'i Yitirdik" *Anadolu Gazetesi*, 18 Kasım 1980; "Sedat Veyis Örnek'i Kaybettik", *Hürriyet Gazetesi*, 30 Kasım 1980.

Örnek'in ölümünden sonra gazetelere kurumsal düzeyde AÜ DTCF Dekanlığı, AÜ DTCF asistanları ve Türk Dil Kurumu'nun, özel olarak ise ailesinin ölüm ilânı verdiğini, ayrıca ailesinin cenaze töreninden yirmi gün sonra bir teşekkür ilânı yayınlattığını görüyoruz:

"ÖLÜM -Fakültemiz öğretim üyelerinden Halkbilim Kürsüsü kurucusu ve Başkanı Prof. Dr. SEDAT VEYİS ÖRNEK'i 15 Kasım 1980 günü yitirdik. Cenazesi 17 Kasım 1980 pazartesi günü saat 11.00'de fakültemizde yapılacak tören ve Maltepe Camii'nde kılınacak öğle namazından sonra Cebeci Asrî Mezarlığında toprağa verilecektir.

Ölümden Hemen Sonra Yapılan İşler
Ruhla İlgili Tasarımlar
Ölüm Sonrası
Mezarlıklar[19], Mezar Taşlarına Yazılanlar, Süsler, Semboller[20], Ölüyle Gömülen Öteberi

DİL ve TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ DEKANLIĞI" (*Milliyet Gazetesi,* 17 Kasım 1980)

"Kurumumuzun yönetim kurulu üyesi, çok değerli arkadaşımız Prof. Dr. SEDAT VEYİS ÖRNEK 15 Kasım 1980 sabahı yaşama gözlerini yummuştur. Acımız sonsuzdur. Cenazesi 17 Kasım 1980 (Bugün) öğle namazından sonra Maltepe Camii'nden kaldırılarak, Ankara asrî mezarlığında toprağa verilecektir. Ailesine, yakınlarına ve kurumumuz üyelerine başsağlığı dileriz. TÜRK DİL KURUMU" (*Milliyet Gazetesi,* 17 Kasım 1980);

"SEDAT VEYİS ÖRNEK'İ 15 kasım 1980 günü yitirdik. Cenazesi 17 kasım pazartesi Ankara Maltepe Camii'nden kaldırılarak, Asrî Mezarlıkta toprağa verilecektir. AİLESİ" (*Milliyet Gazetesi,* 17 Kasım 1980)

"Halkbilimi konusunda durağan nitelikteki anlayışı ileriye dönük yorumlarıyla canlı ve üretici bir biçimde aşan değerli hocamız PROF. Dr. Sedat Veyis Örnek'i yitirmenin acısı içindeyiz. Sevenlerin başı sağ olsun… D.T.C.F. ASİSTANLARI" (*Cumhuriyet Gazetesi*, 29 Kasım 1980)

"TEŞEKKÜR -SEDAT VEYİS ÖRNEK'in kaybı nedeniyle acımızı paylaşan, yardım ve ilgilerini esirgemeyen bütün dost ve yakınlarımıza, kurum ve kuruluşlara teşekkürü borç biliyoruz. AİLESİ" (*Milliyet Gazetesi,* 7 Aralık 1980)

AÜ DTCF Dekanlığı ile DTCF asistanlarının verdiği ölüm ilânında Örnek'in halkbilimci olmasının vurgulandığını, Türk Dil Kurumu'nun ilânında ise kurumda yönetici ve "değerli bir arkadaş" olduğunun altının çizildiği görülmektedir. Ailenin verdiği ölüm ilânında ise herhangi bir kimlik bilgisi, ölümüne ilişkin bir açıklama veya alışıldık olduğu üzere ailenin şeceresinin de verilmediğini görüyoruz. (2013-2014 eğitim-öğretim yılında AÜ DTCF Halkbilim Bölümü öğrencisi Gülşah Özçelik, danışmanlığımda lisans bitirme tezini Örnek için verilen ölüm ilânları ve nekroloji yazıları üzerine yapmıştır; bu tez çalışması kapsamında *Akşam, Aydınlık, Bayram, Cumhuriyet, Günaydın, Hürriyet, Milli Gazete, Milliyet, Son Havadis, Şalam, Tercüman, Ulus* ve *Yeni Asır* gazetelerinin 1980-1981 yıllarını tarayarak Örnek için verilen ölüm ilânları ile çok sayıda nekroloji yazısı bulmuştur; kendisine, çalışmaya katkıları için teşekkür ederim.)

19 Örnek'in mezarının bulunduğu Ankara Cebeci Asrî Mezarlığı 1935-1938 yılları arasında yapılmıştır. 1935'te açılan bir yarışma sonucu Alman mimar Martin Elsaesser tarafından gerçekleştirilen mezarlık, "hiyerarşiyi reddeden" dairesel bir meydanda buluşan aksiyel yürüme yolları ve ayrıca Müslümanların yanı sıra Hıristiyan ve Musevi bölümleri de olmasıyla dikkat çekmektedir ("Cebeci Mezarlığı", 2014). Sadece bu mezarlığın değil, Elias Canetti'nin dediği gibi gerçekten de tüm mezarlıkların "güçlü bir çekiciliği var" (2007: 113) ve biz de Temmuz 2015'te TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı projemize başladığımızda proje ekibi olarak, Örnek'in mezarını ziyaret etmemiz gerektiğine karar verdik. Bu kararımız, Örnek'in kitaplarını yeniden gözden geçirirken *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabında "Mezarlıklar, Mezar Taşlarına Yazılanlar Süsler, Semboller, Ölüyle Gömülen Öte-Beri" başlıklı bölümün girişinde yazdığı ilk paragrafı okuyunca daha da pekişti: "Türkiye'de mezarlıkların büyük bölümü terk edilmişliğin en ilkel çizgisindeyken, çok az bir bölümü de temiz, derli toplu, çiçekli ve süslü bir parkın özenli görünüşündedir. Köylerde, ilçelerde ve illerin çoğundaki dağınık ve bakımsız mezarlıklara karşılık özellikle büyük kentlerdeki kimi mezarlıklar Batı Ülkelerindeki benzerlerinden hiçte aşağı kalmayacak kadar bayındır ve iç açıcıdır" (1971a: 65). Böylece 15 Ekim 2014'te Cebeci Asrî Mezarlığı'nda hem Örnek'in mezarına, hem de yine Cebeci Asrî Mezarlığı'nda bulunan Örnek'in babası Ahmet Örnek'in de mezarına proje ekibi olarak ilk ziyaretimizi gerçekleştirdik. Mezarlar çok bakımsızdı; *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabında Örnek'in yazdıklarını düşünerek içtenlikle bu duruma üzüldük ve Örnek'in mezarına bakım yaptırtmaya karar verdik. Bakım sonrasındaki ilk ziyaretimizi 21 Ekim 2014'te yaptık. Ardından Sedat Veyis Örnek'i anma etkinliği düzenlediğimiz 13 Kasım 2014 günü sabahında Meryem Bulut ekibimizden iki kişiyi yanına alarak, Örnek'in kızkardeşi Seher Horasanlı ve ailesi, bir de Fuat Bozkurt'la beraber tekrar mezarlık ziyareti yaptı. (AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştığım 1994-1998 yılları arasında AÜ DTCF Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Gürbüz Erginer'in öncülük etmesiyle küçük bir akademisyen grubu olarak -sanıyorum iki kez- Örnek'in mezarını ziyaret etmiştik. Her iki seferde de annemin bahçesinden kucak dolusu kasımpatı getirdiğimi ve bu çiçekleri, Erginer'in, mezarın üzerini tamamen kaplayacak şekilde dakikalarca uğraşarak özenle yaydığını anımsıyorum.)

20 Ankara Cebeci Asrî Mezarlığı'nın içinden yürüyerek "567 Ada, 830 Parsel"de bulunan Örnek'in mezarına gelindiğinde Örnek'in mezarı başucu ve ayakucu taşlarının rengi ve üzerlerindeki desenlerin zerafetiyle çevresindeki diğer mezarlardan hemen ayırdedilmektedir. Mezardaki başucu taşında iki kuş deseninin altında "Sedat Veyis Örnek 1929-1980" yazılıdır, ayakucu taşında ise boynu bükük bir selvi deseni bulunmaktadır. Bu desenleri yapan Oya Zaim Katoğlu 11 Şubat 2015'te Meryem Bulut'la yaptığı telefon görüşmesinde, mezar taşını yapmayı kendisinin düşündüğünü, bunun önceden Örnek'le konuşulmuş bir şey olmadığını; kuş figürünün mezar taşlarında çok

Ölenin Geride Bıraktığı Giyim ve Eşyasıyle İlgili İşlemler
Ölünün Belli Günleri
Yas
Ölü Yemeği
Başsağlığı Dileme ve Avutucu Sözler
Ölümle İlgili Atasözleri, Deyimler, İlençler, Destanlar, Ağıtlar[21]

Anadolu Folklorunda Ölüm çalışmasının önemi[22] Türkçe literatürde ölüm folklorunu ölüm öncesi belirtilerden başlayıp ölüm sonrası pratiklere kadar ele alarak hazırlanmış ilk bütüncül monografik metin olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın folklorda ölüm konusunu nasıl kapsayıcı olduğunu göstermek için hem Örnek'in kullandığı Türkçe metinler hem 1971 yılında Millî Folklor Enstitüsü Müdürlüğü tarafından hazırlanan *Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası (1. Cilt*) taranarak elde edilen künyelere göre içeriğinde ölüm konusu ele alınan (kütüphane taramalarında ulaşılabilen) 22 kitap ve 17 makale tek tek taranmış ve Örnek'in folklorda ölüm üzerine hazırlamış olduğu

kullanıldığını, Örnek'in zaten kuşlardan çok bahseden ve kuşları seven bir insan olduğunu, hatta onun oğluna da "Tuğrul Kuş" diye seslendiğini söyleyerek bu nedenle kuş motifi yaptığını söylemiştir. Ayakucunda bulunan selvi motifinin de mezar taşlarında çok yaygın bir biçimde kullanıldığını ve zaten "kuşsuz ağaç olmaz" diye düşünerek bunu yaptığını eklemektedir. Örnek de mezar taşlarında kuş motifinin çok yaygın olduğunu, ayrıca ağaç motifinin de kullanıldığını kitabında söylemektedir (1971a: 71). Çini ve seramiklerde boynu kırık lale, karanfil ve mezar taşlarındaki boynu bükük selviler ve boynu kırık sarmaşıklar üzerine araştırmalar yapan Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Sevinç Gök, kendisiyle yaptığımız görüşmede (henüz yayınlanmadı) *Pera Müzesi İkinci Kütahya* Çini ve Seramikleri *Koleksiyonu Kataloğu* için yazdığı bir yazıda bu konuya değindiğini ve boynu bükük ya da kırık olarak gösterilen bitki desenlerinde bunun, manevi aşkı veya dünyanın faniliğini simgelediğini söyledi (Gök'le bu görüşmeyi yapmamı sağlayan sanat tarihi uzmanı emekli Prof. Dr. Gönül Öney'e ayrıca teşekkür ederim).

21 *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de "ağıt"la ilgili alt bölümde "ağıt" kavramının tanımı yapılmamaktadır. 'Ağıt', Şaban Sözbilici'nin aktarmasıyla, "ölen bir kimsenin iyiliklerini ve onun ölümünden duyulan acıları sayıp dökmek üzere söz ya da okunan ezgi, yazılan yazı"dır (2002: 326). Bence, modern yaşamda ölen kişinin arkasından yazılan nekroloji yazıları da kitle iletişim araçlarına uyarlanmış yeni çağın ağıtlarıdır ve vefatından sonra çok sayıda yazılan nekroloji yazısı üzerinden Örnek için ağıt yakılmıştır: **Türker Acaroğlu**, "Örnek Bir Bilim Adamını Yitirdik" (1981: 11); **Oktay Akbal**, "Ölümler ve Biz" (1980: 2); **Ali Rıza Balaman**, "Halkbilimci Sedat Veyis Örnek'in Ardından" (1981: 343-345); **Adnan Binyazar**, "Sanatçı, Bilim Adamı, Sedat Veyis Örnek'i Yitirdik" (1980); **Halûk Çağdaş**, "Sedat Veyis'te Öldü" (1980: 1); **Nihat Doğan**, "Bir Demet Çiçek Sedat Veyis Örnek'e" (1980: 1); **Mustafa Ekmekçi**, "Çeşitleme" (1980: 10); **Erden Erden**, "Kültürümüzün Atardamarlarını Yıkamalıyız" (1981: 41); **Muhlis Günay**, "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek İçin" (1981: 21-22); **Vedat Karadeli**, "Sedat Veyis Örnek" (1980: 1); **Emre Kongar**, "Bir Bunlu Cumartesi Daha" (1980: 599-600); Özdemir Nutku, "Sessizlikte Ölen Bilim Adamı" (1981: 24-25); **Zeynep Oral**, "Sedat Veyis Örnek, Bir Yaşam Boyu Türk Halk Bilimi" (1980: 17-18); **A. Şerif Özcan**, "Örnek İnsan, Sedat Veyis Örnek" (1980: 2); **Kaya** Özsezgin, "Gerçek Bir Halkbilimcinin Ardından" (1980: 4); **Sevgi Sanlı**, "Dolu Dolu Yaşamış Bir Bilim Adamı" (1980: 4); **Haldun Taner**, "Acımasız Martın Yitirdikleri" (1981: 2); Şerafettin **Turan**, "Sedat Veyis Örnek İçin" (1980: 570-571) ile Ömer Cahit Yıldız, "Sedat Veyis Örnek" (1980: 1). **Fazıl Hüsnü Dağlarca** ise Sedat Veyis Örnek'in ölümünün ardından "Sedat Veyis Örnek Üstüne" başlıklı bir ağıt-şiir yazmıştır: "I // 1949. Mavi kar gök dolusu / Yine oturmuş lise öğrencisi genç / Arka masasında küçük kahvenin / Betiği dağılmış okuna okuna // Sedat Veyis Örnek tedirgindir / Yazılanlardan kaldırır bakışlarını / Geçenleri izler dalgın / Kendi içine kapanmış değil // Kızılırmakla akıp gider O / Nerelere kimbilir / Susarken yaklaşır gibi size / Konuşurken sesi köylerle uzak // II // Düşünü göz / Kayalara çizilmiş eskil sıcaklığa doğru / Taş tekerlekler yolladı yeşil / Kara toprakta yürüdü bilinç: // Ekmek halay kilim düğün / Dört yön bu dedi / Anlattı bölünmez bir ülkeymiş / Toplumlar // Birbirimizi yaşamak / Bilin bu dedi / Anlattı ilk gece kardeşiymiş / Toplumlar // Evet O / Yeryüzünü gördü Sıvas'dan / Yeryüzü gördü onunla / Sıvas'ı" (Dağlarca, 1981: 9).

22 Bu çalışmanın (en azından benim için) başka bir önemi de bütün kitapta çoğu Anadolu'da derlenmiş ölüme ilişkin âdetlerin, psikanalitik ölüm dürtüsü kavramsallaştırması altında *yineleme saplantısı, gerilimi sıfıra indirme ve yıkıcılığa eğilimle* (Tunaboylu-İkiz, 2009: 352) incelenmesinin, Türkiye'de ölüm folkloruna derinlikli bir bakış getirebilecek olmasından kaynaklanmaktadır; fakat bu incelememin amacı Örnek'in çalışmasındaki bakış açısını irdelemek olduğu için söz konusu psikanalitik çözümleme çalışmasını burada yapmaya çalışmadım.

gruplandırması esas alınarak incelenmiştir.[23] Yapılan tarama sonucunda 1931-1972 yılları arasında Türkiye'de yayınlanan hiçbir halkbilimsel çalışmada folklorda ölüm konusu Örnek'in çalışmasındaki denli kapsayıcı ve detaylı ele alınmadığı görülmektedir.[24]

Nitekim, Örnek'in "profesörlük takdim tezi" olan bu çalışma için Erdentuğ, Kökten, Tunakan, Acıpayamlı ve Kansu'dan oluşan bilim jürisi yazdığı raporda "ölüm olayının folklorda biçimlenen çok başarılı bir sınıflaması"ndan ve ayrıca metinde sunulan "zengin folklorik malzeme"den dolayı *Anadolu Folklorunda Ölüm*'den çok olumlu bir dille söz etmektedir (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek'in Akademik Personel Dosyası*).

Öte yandan söz konusu "zengin folklorik içeriğin" sınıflandırılmasına yakından bakıldığında Örnek'in elindeki veriler için herhangi bir dinsel, yöresel, etnik gruplandırma yapmadığı görülmektedir. Ayrıca çalışmada ölümle ilgili pratiklerde etkisi gösterilen tek dinin de İslâm olduğu görülmektedir; çalışmada sunulan bu İslâmi anlayışın da kendi içinde herhangi bir bölümlenmesinden, ayrışmasından söz edilmemektedir. Örnek, kitabında "Anadolu insanı" (1971a: 5) veya "Anadolu halkı" (1971a: 61, 81, 105) diyerek elindeki tüm malzemenin adeta yekpare bir kültürel gruba ait olduğunu imlemektedir. Buradan yola çıkarak kitapta ele alınan (bir nevi detaylı dökümü yapılan) Anadolu'daki halkbilimsel malzeme kendi içinde çok renkli ve çeşitli de olsa Örnek için birörnekleşmiş bir toplumun (kendisinin deyişiyle) "Anadolu halkının" kaynaşmış bir kültürel mirası olduğunu ileri sürmek mümkün görünüyor. Zaten Örnek'e göre ölümün kaçınılmaz bir son oluşu, "dünyanın her yanında ölüm çevresinde toplanan âdetlere evrensel bir karakter kazandırmıştır" ve kültürler arasındaki farklılıklar sadece "ayrıntılarda ve yöresel motiflerde görülmekte, ana davranış kalıplarını etkilememektedir" (1971a: 109).

Derlenen malzemeye yönelik olarak ise kitapta doğrudan karşılaşılaşılan çok az sayıda yorum[25] bulunmaktadır. Bunlardan en çok dikkat çekeni iki tanedir. Biri, gazetelerde "özellikle varlıklı aileler, bankalar, ticari kurumlar ve fabrikalar tarafından verilen bir çeşit 'pahalı ölüm' ilânı modası"na yönelik eleştirisidir (1971a: 104). Diğer dikkati çeken eleştirisi ise "din görevlileri"ne yöneliktir. Örnek'e göre halkın inançlarını "batıl"

23 *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de atıf yapılan ve bu yayın öncesinde içeriğinde ölüm üzerine halkbilimsel malzeme bulunduran (kütüphanelerde bulunabilen) metinleri tarayan ve bulduğu verilerin 5 ayrı tabloda detaylı sunumunu hazırlayan AÜ DTCF Halkbilim Bölümü lisans öğrencisi ve TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı projemizin iki bursiyerinden biri ve projenin başlangıcının çok öncesinden (Kasım 2013 tarihinden) beri Sedat Veyis Örnek üzerine yaptığımız araştırmaya başka birçok katkısı da bulunan Eren Zencirden'e teşekkür ederim.

24 1931-1972 yılları arasında yayınlanan ve folklorda ölüm konusunda yer veren çalışmaların hepsinde ya ölüm öncesi ya ölüm sırasındaki ya da ölüm sonrasındaki âdetlere yer verildiği, ölüm öncesinden ölüm sonrasına kadar tüm süreci kapsayan bir bakış açısıyla âdetlere yer verilmediği görülmektedir: Koşay, 1935: 153-155; Ülkütaşır, 1938: 51; Aşkun, 1942: 16-17, 18-19, 20-21, 23, 21-23; Göğçeli, 1943: 5-72; Bayrı, 1947: 128-130, 131-132; Sarı, 1947: 80; Özgüç, 3-42, 75-96; Yılmaz, 1948: 79-88; Okutan, 1949: 407-411; Yalgın, 1950: 65; Erdentuğ, 1956: 105; Kardeş, 1961: 59-61; Türdoğan, 1965: 106; Gülensoy, 1966: 2; Örnek, 1966: 90-92; Tanyu, 1967: 331; Tanyu, 1968: 175-178; Sunguroğlu, 1968: 48-51; Örnek, 1971b: 189-190; Örnek, 1971c: 115-126; Erdentuğ, 1971: 55; İnan, 1972: 177-200; Çorumlu, 1931: 128-129; Behire-Faik, 1934: 315; Mümtaz-Talât, 1934: 283-285; Duman, 1938: 173-174; Yener, 1939: 9; Anohin, 1940a: 54-55; Anohin, 1940b: 239-247; Anohin, 1940c: 395-406; Özalp, 1951: 335; Batur, 1952: 498; Öztelli, 1959: 1860-1862; Güsar, 1961: 17-18; Artan, 1963: 3002; Tan, 1965: Tan, 1965: 3712-3713; Yıldız, 1968: 4744 ve Kaya, 1969: 5178-5181.

25 Çalışma boyunca derlenen halkbilimsel malzeme alt alta sıralanırken Örnek'in olumsuz bir bakış açısını asla kullanmadığı, malzemeye yönelik olumsuzlayıcı herhangi bir sözcük bile sarf etmediği görülmektedir. Sadece bir yerde, ölünün yıkanmasından artan suyla ilgili çeşitli işlemlerin bir listesini verirken [o da kanımızca olumlu bir tınıda] "ilginç" sıfatını kullanmaktadır (1971a: 51).

olarak niteleyip bunların "kök nedenlerine" inemeyen din görevlileri, "etnoloji, folklor ve sosyoloji gibi dinsel hayatı ilgilendiren toplumsal bilimlerin yöntem ve verilerinden gereğince yararlanmamaktadırlar" (1971a: 107).

3. Sedat Veyis Örnek'in Dünyasında Ölüm Düşüncesi

TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması başlıklı proje kapsamında yaptığımız geniş çaplı literatür taraması çalışması sonucunda Örnek'e ait yirmi iki hikâyeye ulaştık. Bu yirmi iki hikâyenin her birinin konusu bir diğerinden farklı olmakla birlikte altı tanesinin ana teması doğrudan ölümdür (Örnek, 1947; Örnek, 1948a; Örnek 1949; Örnek, 1962a; Örnek, 1962b; Örnek, 2012). Yine yaptığımız bu literatür taraması sonucunda ulaştığımız ve Örnek'in 19-20 yaşlarındayken yazdığı toplam on beş şiirden sekizinde doğrudan ölümden bahsedildiği görülmektedir (Örnek, 1948b; Örnek, 1948c; Örnek, 1948ç; Örnek, 1948d; Örnek, 1948e; Örnek, 1948f, Sedat Veyis 1949a; Sedat Veyis, 1949b).

Örnek, Ankara'daki oyunlarla ilgili olarak *Yeditepe Dergisi*'nde yayınlanan bir yazısına konu olarak Sutton Vane'nin "Öteye Doğru" oyununu seçmiş ve yazısına da "Öteye Doğru*,* yaşamakla ölmek arasındaki bıçak ağzı kadar keskin çizginin öbür tarafında, ölüm tarafında cereyan eden bir dram" diyerek başlamıştır (1952: 5). Örnek'in kendisinin çevirdiği Tankred Dorst'un tiyatro oyunu *Sur Dibinde* Devlet Tiyatrosu'nda sahneleneceği zaman oyun için yazdığı tanıtım yazısında "Bir ölüm kalım oyunudur bu. Yaşamakla ölmek arasında çizgi bir kısalır, bir uzar" demektedir (1962c). Literatür taramalarımız sonucunda *Sur Dibinde* oyunu haricinde Örnek'in beş çevirisine daha ulaştık; bunlardan biri olan Heinrich Böll'ün "Duke Sokağındaki Ölü Kızılderili" (Böll, 1962: 473-475) başlıklı, bir rahibe tarafından sokakta ölü bulunan bir kızılderili üzerine olan öyküsüdür. Manfred Gregor'un *Köprü* adlı romanından bir bölümü seçerek çeviren Örnek'in seçtiği kısımda ise, kendilerini gelip öldürecek olan düşmanlarını siperlerde korku içinde bekleyen askerler anlatılmaktadır (Manfred, 1962: 20). Örnek'in Böll'den çevirdiği "Duvardan Gelen Sesler" adlı radyo oyununda ise haksız yere hapishanede yatmış olan bir adamın gözüyle hapishanede tek isteği hamursuz fodlayla yapılan dini törene katılmak için gizlice fodla yapan Julius'un idamı anlatılmaktadır (Böll, 1965: 469-473). Örnek'in Seami Motokiyo'dan çevirdiği "Kagekiyo" oyununda da savaşın ortasındaki bir baba-kızın hikâyesi anlatılmaktadır (Motokiyo, 1963: 448-452). Örnek'in yaptığı altı çeviriden beşinde yine ana temanın ölümle bağlantılı olduğunu görüyoruz.

Örnek'in akademik metinlerinde de ölüm konusu önemli bir yer tutmaktadır. Örnek'in ulaşabildiğimiz ilk akademik metni lisans mezuniyet tezidir. 1953'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki eğitimini Prof. Dr. Mehmet Karasan'ın danışmanlığı altında İsa'nın Son Günleri başlıklı mezuniyet teziyle tamamlamıştır; bu metninde de konu İsa peygamberin ölmeden önceki günlerindeki insancıl yaklaşımıdır (Örnek, 1953). Örnek'in ölümle ilgili olarak *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabı dışında bir de "Anadolu Folklorunda Yas" (1974b) başlığıyla *I. Uluslararası T*ürk Folklor Semineri'nde sunduğu bir çalışması bulunmaktadır.

1979 yılında yayınlanmış *Nesin Vakfı Yıllığı* için 1978 yılında yuvarlama yıllarındaki yaşdönümleri olan edebiyatçılara ulaşılmaya çalışılmış ve birer yazı istenmiştir; sonuçta 1978'de 80 yaşında bir, 75 yaşında iki, 70 yaşında altı, 60 yaşında oniki, 50 yaşında on-

sekiz edebiyatçıya ulaşılmış -ki bunlardan biri de o sırada 50 yaşında olan Örnek'tir- ve *yaşdönümleri için yazı istenmiştir* (*Nesin Vakfı Yıllığı 1979: 723). Örnek, Nesin Vakfı Yıllığı* için *50 yıllık yaşamını değerlendiren yazısında "Koşuya geriden başlayanlardan biri olarak elli yıla sığdırabildikleri yedi inceleme ve araştırma kitabı, üç oyun, birkaç çeviri, beş on öykü…" başladığı son cümlelerinden birini "Ha, iki kez de yürek damarının tıkanışı, ölüme gidip gelen. Elli yılı öder mi bunlar, bilemem. Bildiğim, koşunun henüz bitmediği" (1979: 854) diyerek sonlandırmaktadır.* Gerek hikâyelerinde ve yazdığı şiirlerde gerekse diğer metinlerinde dikkati çekecek yoğunlukta ölümden söz eden Örnek'in zihin dünyası için ölüm temasının başat unsurlardan biri olduğunu ileri sürmenin abartılı olmayacağı düşüncesindeyim.

Örnek'in gençlik yıllarından beri zihin dünyasında önemli bir yer tuttuğu açıkça görülen ölüm olgusunun kişisel yaşamında da onu derinden etkileyen izdüşümlerini görmek olanaklıdır. Örneğin, 2 Kasım 1953 - 15 Ağustos 1955 tarihleri arasında askerliğini yedek subay olarak Kore'de (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek'in Akademik Personel Dosyası*) yapan Örnek'in, Kore'deki savaşa dair tanıklıklarından çok etkilendiğini ve bu etkiyi yansıtacak "Yelpaze" (1956) ve "Hi"[26] (1958) isimli öyküler ile "Pirinçler Yeşerecek" (1968) isimli bir tiyatro oyunu yazdığını biliyoruz. Örnek'in Kore'de kaldığı dönem boyunca -savaşın da ortasında kalmış biri olarak- ölüme dair yoğun düşüncelerini ve ölüm korkusunu Fuat Bozkurt, "Bir Ağabeyi Anarken: Sedat Veyis Örnek" (2015) başlıklı yazısında detaylı bir biçimde anlatmaktadır.

Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasının ardından yayınlanan diğer üç kitabında da ölüm teması dikkati çekecek yoğunlukta işlenmektedir: 1973 yılında yayınlanan *Budunbilim Terimleri Sözlüğü'*nde ölü aşı, ölü falı, ölüler dünyası, ölülere tapınma, ölü yemeği gibi on beşten fazla maddede, 1979 yılında yayınlanan *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*'ta (1979: 18-19, 122, 123, 124,127, 128 ve 129) ve *Türk Halkbilimi* kitabında da insan hayatındaki dört geçiş döneminden biri olarak ölüme önemli bir yer ayrılmıştır[27] (1977: 207-240).

Örnek'in Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne doktor asistan olarak 1961'de işe başlamasının ardından, büyük olasılıkla hayli yorucu geçen *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* başlıklı doçentlik takdim tezini hazırladığı sürecinin sonunda, doçent olarak atanmasından beş gün sonra, babası Ahmet Örnek kalp yetmezliği nedeniyle 5 Şubat 1966'da vefat eder[28]. Örnek'in kızkardeşi Seher Horasanlı 15 Ağustos 2014'te İstanbul'da kendisiyle yaptığımız görüşmede babalarının 1966'da kalp krizi geçirerek ölümünden Örnek'in derinden etkinlendiğini anlatmıştır.[29]

26 "Hi" isimli Örnek'in bu hikâyesi, "Der Stacheldraht" (1964) başlığıyla *Antlitz des Kriegers: Kriegsgeschichten der zeitgenössischen Weltliteratur* (1964) içinde Almanca olarak da yayınlanmıştır.

27 Örnek'in "Anadolu Folklorunda Yas" (1974b) çalışması bütünüyle ölüm sonrası bir aşama olarak yas üzerinedir. Örnek'in "Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma" çalışmasında da (1975: 107), "İlkellerde Dinsel Temel Kavramlara Genel Bir Bakış" çalışmasında (1962d: 256, 260) da ölümle ilgili atıflar bulunmaktadır.

28 Ahmet Örnek'in vefat tarihi, Ankara Büyükşehir Belediyesi Mezarlık Bilgi Sistemi'nden alınmıştır (http://mebis.ankara.bel.tr/Sorgula.htm, 23.12.2014).

29 Örnek'in 1980 yılındaki vefatından beri AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nde Örnek'ten geriye kalan malzeme olarak saklanan 15 adet 8 mm'lik film (TÜBİTAK SOBAG 115K576 numaralı projemiz çerçevesinde) dijital ortama aktarıldığında sözü edilen 15 filmden biri, bir din görevlisi eşliğinde Ahmet Örnek'in Ankara Cebeci Asrî Mezarlığı'ndaki kabrine yapılan bir ziyaretin kaydı. Ayrıca yine Örnek'ten kalan (çoğu doğaya yakın yaşayan toplumlarla

Örnek, Etnoloji Kürsüsü'nde işe başladıktan altı yıl, babasının vefatından ise bir yıl sonra 1967'de ilk kalp krizini geçirir. Ankara Yüksek İhtisas Sağlık Kurulu tarafından "anterior myokard infarktüsü" teşhisiyle hastaneye yatırılarak 29 Mart - 3 Mayıs 1967 tarihlerinde hastanede tedavi olur. Ardından bir toplantı için İstanbul'da bulunduğu sırada yeniden kalp rahatsızlığı geçirir ve 20 Eylül - 1 Kasım 1967 tarihleri arasında İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi görür. 1972'de Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi Sağlık Kurulu'nda kendisine, "subakut anteroseptal miyokard infarktüsü, koroner yetmezliği" teşhisi konulur ve 15 Kasım 1972 tarihinden itibaren üç ay süreyle izin alır. 8 Ocak 1973'te Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi Kardiyoloji Kliniği'nde yeniden tedavi altına alınır ve 27 Şubat 1973 tarihinden itibaren "geçirilmiş miyokard infarktüsü" teşhisiyle iki ay süreyle istirahat izni alır. 1978'de de Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi'nden verilen raporla 2 Haziran 1978 tarihinden itibaren "koroner spazmı" teşhisiyle yirmi gün süreyle izinli sayılır. 15 Kasım 1980'de geçirdiği son kalp kriziyle de vefat eder. (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek'in Akademik Personel Dosyası*)

Yazdığı sanatsal metinlerden zihninde ölüme dair düşüncelerin belirgin bir biçimde yer alıyor olmasının yanı sıra kendisinin de 1967'den 1980'de vefat edene kadar bir kalp hastası olarak yaşamış olması, babasını kalp krizinden kaybetmesi[30], (kızkardeşi Seher Horasanlı'nın dediğine göre) annesinin de kalp hastası olması Örnek'in genç yaşta her an ölebileceği duygusu içinde yoğun bir ölüm anksiyetesi yaşamış olabileceğini düşündürtmektedir. Örnek'i 1970'li yıllarda Sivas'ta tanımış olan avukat Halûk Çağdaş, kendisiyle 5 Eylül 2014'te Sivas'ta yaptığımız görüşmede kendisine göre, Örnek'in "her zaman ölüm korkusu içinde yaşayan" biri olduğunu ifade etmişti. Çağdaş, Örnek'in "Ben uzun ömürlü olamam gibi … bir saplantısı vardı ve dediği de oldu" diyerek ölüm korkusu içinde yaşayan biri olduğunu bize söyledi. Fuat Bozkurt, "Bir Ağabeyi Anarken: Sedat Veyis Örnek" başlıklı yazısında Örnek'in rahatsızlığı nedeniyle "Bıçak sırtındaki yaşamını özenle sürdürmesi gerekiyordu" diyerek anlatıyor (Bozkurt, 2015). Murat Katoğlu Ankara'da 24 Ocak 2015'te TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı proje çalışmamızın araştırmacısı Doç. Dr. Meryem Bulut'la yaptığı görüşmede, sadece Örnek'in kendisinin değil, tüm arkadaşlarının Örnek'in bu endişesine katılarak yaşadıklarını söylemiştir. Ayrıca kızkardeşi Seher Horasanlı da, Halûk Çağdaş da kendileriyle yaptığımız görüşmelerde Örnek'in babasız bir çocuk bırakmamak için çocuk sahibi olmayı istemediğini bize söylediler. Öyle anlaşılmaktadır ki Örnek, babası olacağı bir çocuğu olgun bir yaşa kadar büyüte-

ilgili ve muhtemelen ders slaytları olan, proje çalışması kapsamında dijital ortama geçirilen) toplam 1071 slaytın içinde (cenaze, mezar taşı görüntüsü gibi) Anadolu'da ölüm temalı onlarca slayt bulunmaktadır.

30 Örnek'in yakın arkadaşlarından Doğan Ergun'la Ankara'da 26 Ocak 2015'te yaptığımız görüşmede Örnek'in kendisine bir gün, babasının ellili yaşlarda zayıf kalp kası nedeniyle öldüğünü, kendisi için de aynı durumun söz konusu olduğunu düşündüğünü söylediğinde ona moral vermek için "Kastır, kalıtımdır; biz böyle şeyleri anlamayız, kendine doktorluk yapma" diyerek Örnek'e nasıl çıkıştığını anlattı. Örnek'in sevdiklerini yüceltmeyi, sevdiklerine moral vermeyi çok sevdiğini söyleyerek Tahsin Saraç kalp krizi geçirip Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne yattığında Örnek'in ertesi gün ziyarete (Örnek'in kendi sözleriyle) "en mükemmel, en damat elbisesi gibi elbisesini giyip" gittiğini ve bu ziyaretini Ergun'a telefonda anlatırken "Bir görseydin beni, bembeyaz gömlek, kravat üçgen bağlanmış… Biliyorsun bu kalp krizi nedir ben bilirim, bu kalp krizinde insanın en çok maneviyata, cesarete ihtiyacı var, 'Ah şöyle olsam, ah şöyle yapabilsem'… Odada Tahsin'le yalnız kalınca 'Tahsin, nasıl üstüm başım? Damat gibiyim, değil mi? Bu kalp krizinin iki üç günlük bir süresi oluyor, bak hiçbir şeyim olmamış gibi karşına geldim' " diyerek nasıl moral verdiğini anlatmış.

meden erkenden vefat edebileceği inancı içindeydi. Gerçekten de çok genç sayılabilecek bir yaşta, 51 yaşında vefat ettiği için inandığı gibi de oldu. Örnek'in kızkardeşi Seher Horasanlı yaptığımız görüşmede kardeşinin kalp rahatsızlığı dışında çok şiddetli mide ağrıları olduğunu, pirinci maydanozla kaynatıp yemek gibi kendince bulduğu çözümlerle ağrısını dindirmeye çalıştığını söylemişti. Neticede Örnek'in hem (bir kısmı uzun süreli gidiş gelişlerle dolu yorucu yurt dışı seyahatleri) yoğun akademik yaşamı hem de kendisini iyi hissettirmeyen "zayıf ciğerleri" (Günay, 1981: 22), mide rahatsızlığı, hem babasının hem annesinin hem kendisinin kalp rahatsızlıkları artık bastıramadığı ve yüzeye çıkmış olan ölüm anksiyetesiyle baş edebilmesi için yaratıcı yollar kullanmaya karar vermesine sebep olmuş olmalı inancındayım.

Irvin Yalom'un dediği gibi "her anı ölümün tamamen farkında olarak yaşamak hiç kolay değildir", bu "güneşe doğrudan bakmaya benzer", fazla dayanamayız; o nedenle "hayatımızı korkudan donmuş bir şekilde geçiremeyeceğimiz için ölüm korkusunu yumuşatacak yöntemler üretiriz"; bunun için Yalom'a göre "çocuklarımız aracılığıyla kendimizi geleceğe yansıtırız; zenginleşir, ünlü olur, hayatta her zamankinden daha fazla yer kaplarız; sağlantılı, koruyucu ritüeller geliştiririz; ya da nihai kurtarıcıya karşı konulmaz bir inanç geliştiririz" (2008: 12). Yalom'un görüşlerine benzer bir biçimde Örnek de alan çalışması sonuçlarına dayanarak insanların ölüm korkusundan kurtulmak için bir takım pratikler uyguladığını (1971a: 37) ve ayrıca dinin de ölüm korkusunu ortadan kaldıramasa da hafiflettiğini (1971a: 108) dile getirmektedir. Fakat tüm teknik ilerlemeye karşın Örnek'e göre insanlar "ölüm karşısında yalnızlığını ve korkusunu" yenememektedirler (1971a: 108). Örnek'in kendisinin ölümün farkındalığına karşı hangi savunma mekanizmasıyla harekete geçtiğini sorguladığımızda karşımıza belirgin bir davranış biçimi çıkmaktadır: Örnek'in ölüm üzerine bir yaratı (kitap[31]) ortaya çıkartarak yüceltme (süblimasyon) yoluyla bu anksiyetesiyle başa çıkmaya çalışmıştır demek abartılı bir yorum olmaz düşüncesindeyim. Sigmund Freud için yüceltme (süblimasyon) mekanizması "uygarlığın başarıları için en güçlü etkenlerden biri"dir (Freud, 1993: 47). Örnek ise gerek bu kitabıyla gerekse diğer akademik ve sanatsal yaratılarıyla ölüm korkusuna karşı bir destek bulmuş gibi gözükmektedir. Kızkardeşi Seher Horasanlı kendisiyle yaptığımız görüşmede, Örnek'in 1977 yılında *Türk Halkbilimi* kitabı yayınlandıktan sonra bir gün iki kardeş sohbet ederlerken Örnek'in arkasında yetim çocuk bırakmak istemediği için çocuk sahibi olmadığını, ama zaten kitaplarının kendi adını çocuklarından daha iyi yaşatacağına inandığını söylediğini bize aktarmıştır. Örnek için yapıtları ve yaptığı iş o denli önemliydi ki ölmeden önce yakın arkadaşı ve kardiyoloğu Övsev Dörtlemez'e "Övsev, yapılacak çok işim var, ölmek istemiyorum" diye yakardığı bilinmektedir (Sümbüloğlu, 1999: 44).

Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabının ilk cümlesi "İnsan hayatının üç önemli 'geçişi' vardır: Doğum, evlenme ve ölüm"dür. Bu cümlesinin hemen ardından "geçiş"in çevresinde birçok "âdet, ayin, tören, dinsel ve büyüsel işlem"in kümelendiğini söyleyerek bu uygulamaların amacının "insanın yeni durumunu kutlamak ve kutsamak, aynı zamanda da onu, 'geçiş' sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve

31 Elbette sadece *Anadolu Folklorunda Ölüm* değil, tüm yapıtları ölüm endişesiyle baş edebilmek için üretilen yüceltilmiş nesnelerdir.

zararlı etkilerden korumaktır" diyerek devam etmektedir (1971a: 11). Örnek'in akademik açıdan ölüm olgusuna ilgisinin nedeni açıktır; ancak gerek zihinsel haritasında yer alan geniş ölüm coğrafyası gerekse kendisinin ve ebeveyninin sürekli ölümün sınırında dolaşmalarına sebep olan kalp rahatsızlıkları onun neden ölüm üzerine çalışmayı seçmiş olabileceğini daha da açıkça göstermektedir. Örnek'in konuyu kendi kişisel dünyasında da irdelediğini kızkardeşi Seher Horasanlı'nın babalarının ölümünün ardından gelen taziyeleri kabul ederken bu görüşmeleri değişik şekillerde kaydetmesinden yola çıkarak Örnek'in ölüm olgusunu bilimsel bir çalışmaya döndürme arzusundan ve *Anadolu Folklorunda Ölüm* kitabında aile hayatlarında yaşadıklarından bazı kesitlerin (örneğin kitapta "sahibinin doğduğu yeri gösteren mezar taşı" örneği olarak babası Ahmet Örnek'e ait mezar taşının fotoğrafı bulunmaktadır [1971a: 145], ayrıca annesi Naciye Örnek'in adı da kaynak kişiler arasında gösterilmektedir [1971a: 114]) yer almasından çıkarsayabiliyoruz.

4. *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de Ölüme İlişkin Pratiklerin Kaynağı Olarak Ölüm Korkusu

Örnek'in kaynakçasında Géza Róheim'ın *Spiegelzauber*[32] (*Sihirli Ayna*) adlı kitabı da bulunmaktadır. Róheim (1891-1953) Almanya'da doktorasını yaparken psikanalitik düşünceyle karşılaşan ve Macaristan'a döndüğünde etnoloji çalışmaları üzerine yoğunlaşarak (Macar psikanalist Sándor Ferenczi'nin etkisiyle) psikanalitik folklor çözümlemeleri yapan önemli bir etnolog/psikanalisttir (Dundes, 1992, xv). Kaynakçada Róheim'ın isminin bulunması kitabın içinde ölümle ilgili olarak derlenen halkbilimsel malzeme için çok az sayıda yapılan yorumlarda dikkat çekici bir tonla vurgulanan "ölüm korkusu"yla birleştiğinde bize Örnek'in ölüme bakışıyla ilgili olarak önemli ipuçları vermektedir. Örnek'e göre "ölüm öncesi" aşamada "ölümü düşündüren önbelirtiler"e insanların dikkat kesilmesi, ölüm korkusunun "bilinç altındaki baskısıyle tedirgin olan halk düşüncesi"nden kaynaklanmaktadır (1971a: 15). Bilinçdışında "biçimlenen çeşitli görüntülerin simgesel bir takım çağrışımlarla da desteklenerek" görülen düşlerin de bir ölüm belirtisi olarak yorumlanmasında Örnek'e göre ana kaynak bilinçdışı dünyasına ait rüyalardır (1971a: 25). Örnek'in bir psikanalistin yapıtını çalışmasında kullanmasının yanı sıra psikanalizin asal araştırma nesnesi olan bilinçdışı kavramını halk inanışlarında ölümün önbelirtilerinin ortaya çıkışını açıklamak için kullanması kayda değerdir; çünkü Örnek metni boyunca "ölüm dürtüsü"nden bahsetmese de ölüme dair pratikleri açıklarken "ölüm korkusu"ndan sıklıkla bahsetmektedir. Açıkça söyleyebilirim ki *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de ölüme ilişkin pratiklerin kaynağına ilişkin biricik yorum psikanalitik bir yorumdur: Kaynağı bilinçdışında olan ölüm korkusu.

Nitekim, Örnek kitabında, ölümü düşündürten önbelirtileri gören kişilerin korkuya kapılarak nasıl tedirgin olduğunu anlatmakta (1971a: 15); insanların ev, ev eşyası, araçgereç ve yiyecek çevresinde kümelenen bir takım inanmalarının temelinde de ölüm kor-

32 Róheim'ın *Spiegelzauber* (1919) adlı kitabı ayna ve çocuk (olumlu ve olumsuz ritler), falcıların aynası, ayna ve hükümdar, aşk sihiri, ayna yasakları, kırılan ayna, dayatılan ayna, gökcisimleri ve ayna gibi başlıklara sahiptir ve bütünüyle psikanalitik bir çözümlemedir (Almanca olan kitabın içeriğiyle ilgili verdiği bilgiler için Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi ve TÜBİTAK SOBAG 114K576 numaralı *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik* çalışması başlıklı projede hak sahibi olan Günseli Bayraktutan'a teşekkür ederim).

kusu yattığını söylemekte (1971a: 20); kırılma, çatlama gibi fiziksel olaylara karşı duyulan "gizli korku"dan söz etmekte (1971a: 20-21); ay ve güneş tutulması gibi astronomik olayların korku verici olmasının ve ölümle ilişkilendirilmesinin (1971a: 24) ve "yerine getirilmediği zaman ölüm getireceğine inanılan bir takım işlemler ve davranışlar"ın "ölüm getireceği korkusunda" temellendiğini ifade etmekte (1971a: 37); ölümden hemen sonra yapılan işlemlerin bir bölümünün de ölene yaşıyor gözüyle bakmaktan kaynaklanan "korku" (1971a: 44) olduğunu açıkça söylemektedir. Ayrıca Örnek'e göre ölenin geride bıraktığı eşyayla ilgili pratiklerin iki temel nedeninden biri de "ölünün geri geleceği korkusu"dur (1971a: 75, 104, 105). Örnek için baş sağlığı dileme gibi âdetlerin amacı "acı çekenin ruhsal sarsıntısını dengemeleye" (1971a: 106-107) çalışmaktır, eşdeyişle bu âdetlerin amacı kökeni bilinçdışındaki ölüm korkusunu yatıştırmaktır. Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasının sonuç bölümünde kitap boyunca "ölüm korkusu" etrafında ilettiği tüm bu yorumlarını kristalize ederek insanlığın tüm teknolojik ilerlemeye karşın "ölüm karşısındaki yalnızlığını ve korkusunu" yenemediğini ve "ölümle ilgili âdetlerin oluşmasında ve işlenmesinde korku"nun büyük rol oynayan bir etken olduğu görüşünü[33] açıkça savunmaktadır (1971a: 108).

Sonuç

Sedat Veyis Örnek'in *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasından sonra da ölüm üzerine Türkiye'de Edhem Eldem'in İstanbul'da Ölüm –Osmanlı-İslam Kültüründe Ölüm ve Ritüelleri (2005) başlıklı yapıtı gibi değerli başka çalışmalar yapılmış olsa da ölümün ön belirtilerinden ölüm sonrası ritüellere dek uzanan geniş kapsamlı ve ayrıntılı halkbilimsel bir monografi çalışması bir daha yapılmamıştır. *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışması bu açıdan özgünlüğünü günümüzde de korumaktadır.

Örnek'in 1940lı-1950li yıllarda yazdığı gazete yazılarında köye ve köylüye yaklaşımı, *Anadolu Folklorunda Ölüm*'de geleneksel kültüre yaklaşımı, ayrıca geleneksel kültürü hümanist ve evrensel bir yaklaşımla ele alması *Mavi Anadolucu*ların kültüre yaklaşımını çokça anımsatmaktadır. Örnek, bu nedenle, *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışması için kendisinin ve diğer 26 derlemecinin yaptığı alan çalışması sonucunda elde ettiği verileri ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında –toplumsal cinsiyete, etnik yapıya, dini inançlara ve sınıfsal yapıya dayandırmadan ya da bu tür ayrımlar hiç yapmadan- geniş kapsamlı bir sınıflandırmayla ve *evrenselci* bir çerçeve altında vermektedir. Örnek, çalışmasında, halkbilimsel malzemeye yönelik belirgin, detaylı bir biçimde işlenmiş bir yorumda bulunmamaktadır; buradaki folklorik malzeme dünyanın farklı yerlerinden verilen benzer örneklerle desteklenerek ölümün çevresinde kümelenen pratiklerin evrenselliğini, insanın ölümlü olduğunun bilincinde bir varlık olarak ölmekten duyduğu korkudan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Örnek, neden bu konuyu seçtiğini doğum ve evlilik üzerine pek çok araştırma yapıldığı halde ölüm üzerine yeterince çalışılmadığını söyleyerek açıklamaktadır. Bu açıklama, kanımca Örnek'i bu konuya yö-

33 Örnek'in ölüme ilişkin âdetleri açıklarken geliştirdiği akıl yürütmenin temeline korkuyu koyması şaşırtıcı olmasa gerek; çünkü *Anadolu Folklorunda Ölüm*'den beş yıl önce yazdığı *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*'nde insanın "psikolojik yaşantıların etkisi altında çevresindeki olayları" değerlendirdiğini ve bu nedenle de kendisinin konuyu "psiko-mental açıdan yorumlamaya" çalıştığını söylemektedir (1966: 4).

nelten unsurlardan sadece biridir. Örnek'in gerek diğer akademik çalışmalarında ölüme ilişkin kullandığı malzemenin sıklığı, gerek yazdığı sanatsal metinler ile çevirilerinde ölüm temasının yoğunluğu, gerek Kore Savaşı deneyimi gerekse babasını kalp rahatsızlığı yüzünden kaybetmesi ve kendisinin de ömrü boyunca geçirdiği kalp spazmları ve kalp krizleri yüzünden ölüm düşüncesi her an yanı başında biri olarak yaşamış olması bu konuya eğilmesini açıklamaktadır. Örnek, kendi yaşamındaki birçok kişisel etkenden dolayı (aslında tüm insanların bilinçdışında var olan) ölüm korkusunun hep bilincinde, farkında olarak -kulağına sürekli *Memento mori!*[34] cümlesi fısıldanıyormuş gibi- yaşamıştır. Tüm bu nedenlerden ötürü de *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasında ölüme ilişkin âdetlerin oluşmasında ve işlenmesinde korkunun büyük bir etken olduğunu ileri sürmesi anlaşılabilirdir, tam da bu nedenle *Anadolu Folklorunda Ölüm* akademik boyutuyla da içerdiği psikanalitik bakışı açısından hayli ikna edicidir.

Kaynakça

Acaroğlu, Türker 1981 "Örnek Bir Bilim Adamını Yitirdik", *Varlık Dergisi*, 1 Ocak, Sayı 880, 11.

Acıpayamlı, Orhan 1961 *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Akbal, Oktay 1980 "Ölümler ve Biz", *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Aralık, Sayı 20232, 2.

Alver, Köksal 2015 "Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken". http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/III1/10.pdf, 17.03.2015.

Anohin, A. V. 1940a "Altay Şamanlığına ait Maddeler", (Çev.: Abdülkadir İnan), Ülkü Dergisi, Mart, Cilt 15, Sayı 85, 54-58.

Anohin, A. V. 1940b "Altay Şamanlığına ait Maddeler", (Çev.: Abdülkadir İnan), Ülkü Dergisi, Mayıs, Cilt 15, Sayı 87, 239-247.

Anohin, A. V. 1940c "Altay Şamanlığına ait Maddeler", (Çev.: Abdülkadir İnan), Ülkü Dergisi, Temmuz, Cilt 15, Sayı 89, 395-406.

Artan, Gündüz 1963 "Gülnar'da Bazı İnanışlar", *TFA*, Mart, Cilt 8, Sayı 164, 3002.

Aşkun, Vehbi Cem 1942 *Sivas Folkloru*, Cilt II, Sivas: Sivas Halkevi.

Aygün Cengiz, Serpil (2001) "Kimlik İnşasında Kağıt Kentlerin Kağıt Mezarlıkları". *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 4, Sayı 5, Mayıs-Haziran-Temmuz, 153-163.

Atay, Tayfun 2014 Berkin'in 'Yalan Dünya'sı!. http://www.radikal.com.tr/yazarlar/tayfun_atay/berkinin_yalan_dunyasi-1180986, 13/03/2014.

Balaman, Ali Rıza 1981 "Halkbilimci Sedat Veyis Örnek'in Ardından", *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi,* Sayı 2, 343-345.

Batur, Muzaffer 1952 "Ölü Gömüldükten Sonra Kurban", *TFA*, Cilt 2, Sayı 32, 498.

Bayrı, Mehmet Halit 1947 İstanbul Folkloru, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Behire-Faik 1934 "Çorum'da Ramazan ve Bayram Adetleri", *HBH*, Sayı 35, 315.

Berk, Özlem 2007 "Batılılaşma ve Çeviri". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce -Modernleşme ve Batıcılık (Cilt 3)* içinde, Ed.: Tanıl Bora – Murat Gültekingil. İstanbul: İletişim Yayınları.

34 Latince bir deyiş olan "*Memento mori!",* "Öleceğini hatırla!" anlamında kullanılan bir deyiştir (Duclow: 2002).

Binyazar, Adnan 1971 "1971'de Deneme-Eleştiri-İnceleme". *Varlık Yıllığı 1972* içinde. İstanbul: Varlık Yayınevi.

Binyazar, Adnan 1980 "Sanatçı, Bilim Adamı, Sedat Veyis Örnek'i Yitirdik", *Milliyet Sanat Dergisi,* Aralık.

Boratav, Pertev Naili 1984 *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Bozkurt, Fuat 2015 "Bir Ağabeyi Anarken: Sedat Veyis Örnek". *Folklor/Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı*, CİLT; SAYI; SAYFA… ekleyelim…

Böll, Heinrich 1965 "Duvardan Gelen Sesler". (Çev.: Sedat Veyis Örnek), *Türk Dili Dergisi,* Mart, Cilt XIV, 469-473.

Böll, Heinrich 1962 "Duke Sokağındaki Ölü Kızılderili". (Çev.: Sedat Veyis Örnek), *Türk Dili Dergisi*, Nisan, Cilt XI, Sayı 127, 473-475.

Bulut, Meryem 2015 " 'Yeryüzünü Gördü Sıvas'dan, Yeryüzü Onunla Gördü Sıvas'ı' (Tayfun Atay'la Söyleşi)". *Folklor/Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı*… Cilt sayı sayfa…

Cannetti, Elias 2007 Ölüm Üzerine. Çev.: Gürsel Aytaç. İstanbul: Payel Yayınevi.

Campbell, Joseph – Moyers, Bill (2007 [1988]) *Mitolojinin Gücü –Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikayeler* (Çev.: Zeynep Yaman). İstanbul: MediaCat Kitapları. (s. 197)

"Cebeci Mezarlığı" 2014 http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/arc/els/trindex.htm, 11.10.2014.

Cicero 2004 Ölüme Övgü. Çev.: Cânâ Aksoy. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Çağdaş, Halûk 1980 "Sedat Veyis'te Öldü", *Anadolu Gazetesi*, 19 Kasım, Sayı 3381, 1.

Çınar, Metin 2007 *Anadoluculuk Hareketinin Gelişimi ve Anadolucular ile Cumhuriyet Halk Partisi Arasındaki İlişkiler (1943-1950).* (Doktora tezi, Danışman: Prof. Dr. Sina Akşin.) Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu yönetimi ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı.

Çorumlu, Ömer 1931 "İstanbul'da Halk Adetleri ve İnanmalar", *HBH*, Nisan, Sayı 18, 125-130.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 1981 "Sedat Veyis Örnek Üstüne", *Sanat Olayı Dergisi,* Sayı 4, 9.

Doğan, Nihat 1980 "Bir Demet Çiçek Sedat Veyis Örnek'e", *Anadolu Gazetesi*, 21 Kasım,Sayı 3383, 1.

Duclow, Donald F. (2002) "Memento Mori". *Macmillan Encyclopedia od Death and Dying*. http://www.encyclopedia.com/topic/Memnto_Mori.aspx, 16.03.2015.

Duman, Halis 1938 "Malatya'da Cenaze Âdetleri", *HBH*, Cilt 7, Sayı 80, 173-174.

Ekmekçi, Mustafa 1990 "İçimizden Birileri". *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Kasım 1990.

Dundes, Alan (1992) "Introduction", *Fire in the Dragon and Other Psychoanalytic Essays on Folklore* içinde, Géza Róheim. New Jersey: Princeton University Press.

Ekmekçi, Mustafa 1980 "Çeşitleme", *Cumhuriyet Gazetesi,* 30 Kasım, 10.

Eldem, Edhem 2005 İstanbul'da Ölüm –Osmanlı-İslam Kültüründe Ölüm ve Ritüelleri. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Erden, Erden 1981 "Kültürümüzün Atardamarlarını Yıkamalıyız", *Bilim ve Sanat Dergisi,* Sayı 1, 41.

Erdentuğ, Nermin 1971 *Sün Köyünün Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Erdentuğ, Nermin 1967 "Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri –Bölüm I". *Ankara Üniversitesi DTCF Antropoloji Dergisi*, Sayı 4, 27-64.
Erdentuğ, Nermin 1969 "Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri –Bölüm II". *Ankara Üniversitesi DTCF Antropoloji Dergisi*, Sayı 5, 231-266.
Erdentuğ, Nermin 1956 *Hâl Köyünün Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
Erginer, Gürbüz 2004 "Bir Halkbilimcinin Gözünden Ölüm", *Cogito Dergisi* (*Ölüm: Bir Topografya)*, Yaz, Sayı 40, 286-292.
Freud, Sigmund 2011 *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları -Bir Yanılsamanın Geleceği*. Çev.: Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları.
Freud, Sigmund 1993 *Cinsiyet Üzerine*. Çev.: A. Avni Öneş. İstanbul: Say Yayınları.
Gregor, Manfred 1962 "Geliyorlar", (Çev.: Sedat Veyis Örnek), *Su Dergisi*, Ağustos, Yıl 2, Sayı 18, 20.
Göğceli, Kemal Sadık 1943 *Ağıtlar*, Adana: Türközü Matbaası.
Gülensoy, Tuncer 1966 *Türkler'de 3, 7 ve 40 Sayıları*, Ankara.
Günay, Muhlis 1981 "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek İçin", *Türk Folkloru Dergisi,* Eylül, Sayı 26, 21-22.
Güsar, Vasfi 1961 "Çerkezler'de Cenaze Törenleri", *YKD*, Sayı 28, 17-18. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*
Hançerlioğlu, Orhan 1976-1980 *Felsefe Ansiklopedisi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.
İnan, Abdülkadir 1972 *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
İnan, M. Abdülkadir 1937 "Urfa ve Siverek'te Ölümle İlişkili Adetler ve İtikatlar, *HBH*, Cilt 6, Sayı 66, 142-145.
Karadeli, Vedat 1980 "Sedat Veyis Örnek", *Anadolu Gazetesi*, 25 Kasım, Sayı 3386, 1.
Karaömerlioğlu, M. Asım 2009 "Türkiye'de Köycülük". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce –Kemalizm (Cilt 2)* içinde. Ed.: Murat Gültekingil - Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları.
Kardeş, Mehmet 1961 *Tortum'da Halk İnanmaları*. İstanbul: Ekin Basımevi.
Kaya, Erol 1969 "Van Bedduaları III", *TFA*, Cilt 11, Sayı 324, 5178-5181.
Kongar, Emre 1980 "Bir Bunlu Cumartesi Daha", *Türk Dili Dergisi*, Aralık, Cilt XII, Sayı 348, 599-600.
Koşay, Hamit Zübeyr 1944 *Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme*. Ankara: Maarif Vekilliği.
Koşay, Hamit Zübeyr 1935 *Ankara Budun Bilgisi*, Ankara: Ulus Basımevi.
Kutlu, M. Muhtar 2011 "Ayakta Ölen Ağaçlar Neslinden: Prof. Dr. Gürbüz Erginer (1945-2009) Hayatı ve Yayınları". *Millî Folklor*, 2011, Yıl 23, Sayı 89, 6-11.
Motokiyo, Seami 1963 "Kagekiyo (Bir Japon No Oyunu)" *Türk Dili Dergisi*, Cilt: XII, 140, 448-452.
Okutan, Hasan Tahsin 1949 Şebinkarahisar ve Civarı, Giresun: Yeşil Giresun Matbaası.
Mümtaz Talât 1934 "Kastamonu'da Halk İnanmaları", *HBH*, Mart, Sayı 24, 285-289.
Nutku, Özdemir 1981 "Sessizlikte Ölen Bilim Adamı", *Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi,* Sayı 2, 24-25.
Oral, Zeynep 1980 "Sedat Veyis Örnek, Bir Yaşam Boyu Türk Halk Bilimi", *Milliyet Gaze-*

tesi Aktüalite Eki, Sayı 33 (106), 17-18.
Ozan, Meral 2015 "Tübingen Üniversitesi Arşivi Belgeleri Işığında Sedat Veyis Örnek". *Folklor/Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı,* Sayı 83.
Örnek, S. Veyis 2012 "Tabut". "Genç yaşta Yitirdiğimiz Sanatçı ve Bilim Adamı Sedat Veyis Örnek" içinde, Haluk Çağdaş, *Hayat Ağacı Dergisi*, Sayı 17, 28-30.
Örnek, Sedat Veyis 1993 "Önsöz", *Türk Kalarak Çağdaşlaşma Türkiye'nin Kültür Sanat Sorunları* içinde (Haz. Muammer Sun, Murat Katoğlu). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1979 "Koşuya Geriden Başlamak", *Nesin Vakfı Yıllığı*, İstanbul: Özal Matbaası, 853-854.
Örnek, Sedat Veyis 1979 *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1978 "Türk Halkbilimine Genel Bir Bakış". *Quand le crible était dans la paille –Hommage à Pertev Naili Boratav*, Rémy Dor – Michèle Nicolas (Haz.). Paris: G.-P. Maisonneuve et Larose.
Örnek, Sedat Veyis 1977 *Türk Halkbilimi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1975 "Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma", *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilim Yıllığı*, İstanbul: Taş Matbaası (s. 101-112).
Örnek, Sedat Veyis 1974a "Türk Folkloru", *Türk Dili Dergisi*, Şubat, Cilt XXIX, Sayı 269, 455-459.
Örnek, Sedat Veyis 1974b "Anadolu Folklorunda Yas", *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
Örnek, Sedat Veyis 1973 "Türk Halkbiliminin Sorunları", *Türk Dili Dergisi*, Ekim, Cilt XXVII, Sayı 257, 385-391.
Örnek, Sedat Veyis 1973 *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1971a *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1971b *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1971c *100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
Örnek, Sedat Veyis 1968 "Pirinçler Yeşerecek", *Türk Dili Dergisi*, Temmuz, Cilt XVIII, Sayı 202, 424-437.
Örnek Sedat Veyis 1966 *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
Örnek, Sedat Veyis 1964 "Der Stacheldraht" (Almancaya çev.: Hans Salzner) *Das Antlitz des Kriegers: Kriegsgeschichten der zeitgenössischen Weltliteratur* içinde (Ed.: Joachim A. Frank ve W. A. Oerley, Viyana/Berlin/Stuttgart, Paul Neff Yayınevi.
Örnek, Sedat Veyis 1962a "Sabah", *Değişim Dergisi*, Yıl 1, Nisan, Sayı 6, 5.
Örnek, Veyis 1962b "Suda Oynar Balıklar", *Değişim Dergisi*, Yıl 1, Temmuz, Sayı 9 ,10-

11/16-17.
Örnek, Sedat Veyis 1962c "Oda Tiyatrosunda Göreceğiniz: 'Sur Dibinde' ve Tankred Dorst", *Devlet Tiyatrosu Aylık Sanat Dergisi*, Aralık, Sayı 18.
Örnek, Sedat Veyis 1962d "İlkellerde Dinsel Temel Kavramlara Genel Bir Bakış", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Temmuz-Aralık, Sayı 3-4, 255-261.
Örnek, Sedat Veyis 1958 "Hi", *Yeni Hikâyeler 1959* içinde, İstanbul: Varlık Yayınevi.
Örnek, Sedat Veyis 1956 "Yelpaze", *Varlık Dergisi*, 15 Ekim, Sayı 440, 16-17.
Örnek, Sedad Veyis (1953) İsa'nın Son Günleri (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Karasan). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezuniyet Tezi.
Örnek, Sedat Veyis 1952 "Ankara'da Sahne Hareketleri", *Yeditepe Dergisi*, Şubat, Sayı 9, 5.
Örnek, Sedat Veyis 1947 "Bilmem", Ülke Gazetesi, 24 Eylül, Yıl 2, Sayı 645, 3.
Örnek, Sedat Veyis 1948a "Günlük Kokusu ve İspirto", Ülke Gazetesi, 3 Temmuz.
Örnek, S. Veyis 1948b "Bir Gece Şarkısı", Ülke Gazetesi, 5 Aralık, Yıl 4, Sayı 1010, 2.
Örnek, S. Veyis 1948c, "!!!" , Ülke Gazetesi, 7 Aralık, Yıl 4, Sayı 1012, 2.
Örnek, S. Veyis 1948ç "Ne Olur", *Ülke Gazetesi*, 8 Aralık, Yıl 4, Sayı 1013, 2.
Örnek, S. Veyis 1948d "Tahmin", *Ülke Gazetesi*, 11 Aralık, Yıl 4, Sayı 1015, 2.
Örnek, S. Veyis 1948e "Sevgi Ne Kadar Acı", *Ülke Gazetesi*, 12 Aralık, Yıl 4, Sayı 1016, 2.
Örnek, S. Veyis 1948f "Kafamda Kontak Var", *Ülke Gazetesi*, 15 Aralık, Yıl 4, Sayı 1018, 2.
Örnek, Sedat Veyis 1949 "Mezarlıktan Bir Kaçış", *Hakikat Gazetesi*, 10 Temmuz, Sayı 132, 3.
Örnek, Sedad Veyis 1953 İsa'nın Son Günleri (Mezuniyet Tezi Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Karasan). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
Özalp, İsmet İ. 1951 "İnevi Tözbilimi: Ölüm ve Yas Görenekleri ve Bir Ağıt", *TFA*, Nisan, Cilt 1, Sayı 21, 335.
Özcan, A. Şerif 1980 "Örnek İnsan, Sedat Veyis Örnek", *Anadolu Gazetesi*, 5 Aralık,Sayı 3395, 2.
Özgüç, Tahsin 1948 Öntarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
Özkırımlı, Atilla 1972 "Anadolu Folklorunda Ölüm", *Türk Dili Dergisi,* Şubat, Cilt XX, 369-371.
Öztelli, Cahit 1959 "Başa Toprak Savurmak ve Yas- Ölü Gelenekleri", *TFA*, Cilt 5, Sayı 116, 1860-1862.
Özsezgin, Kaya 1980 "Gerçek Bir Halkbilimcinin Ardından", *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Aralık, Sayı 20239, 4.
Pehlivan, Gürol 2015 "Durağan Olanı Tanıma Macerasında Bir Akademisyenin Son Sözü: *Türk Halkbilimi*". *Folklor/Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı*
San, Salih 1947 *Dün ve Bugün Muş*, Kayseri: Erciyes Matbaası.
Sanlı, Sevgi 1980 "Dolu Dolu Yaşamış Bir Bilim Adamı", *Cumhuriyet Gazetesi,* 1 Aralık, Sayı 20230, 4.
Sedat Veyis 1950a "Ruj Rengi Barış!", *Sivas Hakikat Gazetesi*, 7 Ağustos, Yıl 2, Sayı 512, 2.

Sedat Veyis 1950b "Köy Davaları", *Sivas Hakikat Gazetesi*, 21 Şubat, Sayı 348,3-4.
Sedat Veyis 1950c "Allah Göstermesin!", *Sivas Hakikat Gazetesi*, 6 Ağustos, Yıl 2, Sayı 511, 2.
Sedat Veyis 1950d "Ne Dersiniz?", *Sivas Hakikat Gazetesi*, 8 Ağustos, Yıl 2, Sayı 513, 2.
Sedat Veyis 1949a "Zaman", *Hakikat Gazetesi*, 12 Mayıs, Sayı 73, 3.
Sedat Veyis 1949b "Postacı", Sivas Hakikat Gazetesi, 21 Nisan, Sayı 52, 3.
Sözbilici, Şaban 2002 "Ağıt Kelimesinin Kökeni". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Nisan, C: 2002/I, S: 604, 325-332.
Sunguroğlu, İshak 1968 *Harput Yollarında*, Cilt 4, İstanbul: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
Sümbüloğlu, Vahap 1999 "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek", *Zara Dergisi*, Şubat- Mart, Yıl 2, Sayı 8, 43-44.
Tan, Nail Kaya 1965 " Karahan'da Ölü Gömme ve Yas Tutma", *TFA*, Yıl 16, Cilt 9, Sayı 189, 3712-3713.
Taner, Haldun 1981 "Acımasız Martın Yitirdikleri", *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan, Sayı 12007, 2.
Tanyu, Hikmet 1968 *Türkler'de Taşla İlgili İnançlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Tanyu, Hikmet 1967 *Ankara ve Çevresinde Adak Yerleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Tryjarski, Edward 1991 *Zwyczaje pogrzebowe ludów tureckich na tle ich wierzeń*. Polska Akademia Nauk, Komitet Nauk Orientalistycznych, Prace Orientalistyezne 35.
Tunaboylu-İkiz, Tevfika (2009) "Psikanalitik Bakış Açısından Ölüm Dürtüsü ve Kültüre Olan Yansımaları". *Uçmağa Varmak Kitabı* içinde, Emine Gürsoy Naskali – Gülden Sağol Yüksekkaya (Ed.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
Turan, Şerafettin 1980 "Sedat Veyis Örnek İçin", *Türk Dili Dergisi,*Aralık, Cilt XLI (348), 570-571.
Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası (1. Cilt) 1971 Millî Folklor Enstitüsü Müdürlüğü (Haz.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
"Türk Halk Kültürü Araştırma Derleme Kurumu Yasa Taslağı" 1976 Sedat Veyis Örnek – Murat Katoğlu (Haz.). (Yasa taslağı, Murat Katoğlu'nun arşivinden alınmıştır.)
Türkdoğan, Orhan 1965 *Erzurum ve Çevresinde Sosyal Araştırmalar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 2014 TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. http://www.islamansiklopedisi.info, 12.03.2015.
Ülkütaşır, Mehmet Şakir 1938 *Türk Halkbilgisine ait Araştırmalar*, İstanbul: Bürhanettin Basımevi.
Yalgın, Ali Rıza 1950 *Toroslarda Karatepeli Bölgesi*, Ankara: Ulus Basımevi.
Yalom, Irvin 2008 *Güneşe Bakmak –Ölümle Yüzleşmek* (Çev.: Zeliha İyidoğan Babayiğit). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
Yavuz, Hilmi 2009 *Türkiye'nin Zihin Tarihi –Türk Kültürü Üzerine Kuşatıcı Bir Söylev.* İstanbul: Timaş Yayınları.
Yazıcı, Nermin 2011 "Halikarnas Balıkçısı'nın Yazınsal Eserlerinde Türk Kimliğine İlişkin

Söylemler”**.** *Türkbilig Dergisi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, 1805-1812.
Yener, Şakir Sabri 1939 “Folklor Bilgileri: İnançlar”, *BAŞP*, Yıl 1, Sayı 8, 8-9.
Yıldırım, Emre 2012 *Modern Cumhuriyetin Kimlik Arayışları: Kayıp Kimliğin Peşinde Mavi Anadoluculuk Hareketi.* (Doktora tezi, Danışman: Doç. Dr. Hikmet Kırık.) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yıldız, Mehsube 1968 “Ermenek Başyayla Kasabası’nda Ölüm ve Cenaze Törenleri”, *TFA*, Cilt 11, Sayı 226, 4744.
Yıldız, Ömer Cahit 1980 “Sedat Veyis Örnek”, *Anadolu Gazetesi*, 18 Kasım, Sayı 3380, 1.
Yılmaz, Abdurrahman 1948 *Tahtacılarda Gelenekler*. Ankara: Ulus Basımevi.
Yılmaz, Ayla 1978 “Türk Halkbilimi” (Sedat Veyis Örnek’le Söyleşi), İş Dergisi, Şubat, Sayı 138, 12-13.

Kısaltmalar
AÜ: Ankara Üniversitesi
DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
BAŞP: Başpınar Dergisi
HBH: Halk Bilgisi Haberleri Dergisi
TFA: Türk Folklor Araştırmaları Dergisi
YKD: Yeni Kafkas Dergisi

Öz

Sedat Veyis Örnek’in *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971) başlıklı çalışması ölüm öncesindeki, ölüm sırasındaki ve ölüm sonrasındaki âdetlerin çok sayıda örneklendirilmesiyle, bugün de özgünlüğünü ve biricikliğini koruyan kapsamlı bir çalışmadır. Örnek’in gençlik döneminde yazdığı gazete yazılarında köye ve köylüye yaklaşımı, *Anadolu Folklorunda Ölüm*’de geleneksel kültürü kavrayışı, ayrıca geleneksel kültürü hümanist ve evrenselci bir bakışla ele alması, *Mavi Anadolucu*ların kültüre yaklaşımını çokça anımsatmaktadır. Örnek, çalışmasında, evrenselci bir bakış açısıyla çok zengin bir halkbilimsel malzeme sunsa da detaylı bir biçimde işlenmiş bir yorumda bulunmamaktadır. Kendisi bu çalışmayı yapma nedeni olarak doğum ve evlilik üzerine çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen ölüm üzerine o kadar çalışılmamış olmasını göstermektedir. Örnek’in bu açıklaması kendisini ölüm üzerine çalışmaya iten nedenlerden sadece birisidir. Örnek’in gerek diğer akademik çalışmalarında ölüme ilişkin kullandığı malzemenin sıklığı, gerek yazdığı sanatsal metinler ile çevirilerinde ölüm temasının yoğunluğu, gerek Kore Savaşı deneyimi gerekse babasını kalp rahatsızlığı yüzünden kaybetmesi ve kendisinin de ömrü boyunca geçirdiği kalp spazmları ve kalp krizleri yüzünden ölüm düşüncesi her an yanı başında biri olarak yaşamış olması bu konuya eğilmesini açıklamaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü de *Anadolu Folklorunda Ölüm* çalışmasında ölüme ilişkin âdetlerin oluşmasında ve işlenmesinde korkunun büyük bir etken olduğunu ileri sürmesi hem metindeki psikanalitik kavramsallaştırmayı açıklamakta hem de kişisel dünyasından gelen motivasyonun anlaşılır olmasını sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, ölüm folkloru, ölüm dürtüsü

Thinking about Death: Sedat Veyis Örnek's Study of *Death in Anatolian Folklore*

Abstract

The work titled *Anadolu Folklorunda Ölüm* (*Death in Anatolian Folklore*) (1971) by Sedat Veyis Örnek is an original and unique study in terms of multiplying examples on the phases of death rites which might be observed before death, during death and after death. With sympathetic feelings concerning rural life and its people in his newspaper articles in his early life; with his conceiving traditional culture in *Death in Anatolian Folklore*; and with his perceiving traditional culture through its universal values and by humanism, Örnek's thoughts reminds us Blue Anatolists views. While his work offers a rich folkloric material with a universal perspective, Örnek does not make dynamic interpretations about the material in detail. He describes the reason behind this work as the insufficiency of the studies on death but availability of the plenty of works on birth and marriage. This account illustrates merely one of his reasons to attain the study on death. The other motives might be existing material on death that was used in early works, intensive death theme in his artistic writings, and might be concentrated on death through experiencing the Korean War as a lieutenant; dying of his father by heart attack and his thoughts on his own death because of severe heart spasms and attacks. From all these reasons, it may be argued that his contention for the fear as the most powerful feeling in emergence and convenience of customs in his work *Death in Anatolian Folklore*; this contention both gives a justification for the psychoanalytic conceptualization of his work and also rationalizes to select the death theme by motivating from his own personal life.

Keywords: Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, death in folklore, death drive